

לאה ג'טהון Lea Jetahun

00:00:08:10 00:00:01:14
שמי לאה ג'טהון,
ג'טהון הוא שמו של אבי.

00:00:18:20 00:00:11:00
שמה של אמי הוא למלם גדעון,
שמו של אבי הוא זנבה ג'טהון.

00:00:27:03 00:00:20:03
שמו של סבי מצד אבי
הוא זנבה מדהני,

00:00:33:01 00:00:28:17
שמה של סבתי מצד אבי
הוא סיסאי אבנט.

00:00:42:01 00:00:36:01
ומצד אמי, שמה של סבתי
הוא סבתי ממיט ימצה.

00:00:49:14 00:00:43:01
אמי היא בתו של קלל ימצה,
לסבתה של אמי קראו קלל.

00:01:00:10 00:00:51:23
שמה של סבתה של אמי
מצד אימה הוא סנקואה.

00:01:09:13 00:01:05:09
שמו של אביה ברח לי מהראש,
שכחתי את שמו.

00:01:15:19 00:01:10:02
אבל סנקואה זה שמה של סבתה
של אמי, היא אימא של ממיט.

00:01:22:19 00:01:18:06
מעבר לזה,
אני לא מכירה את רובם.

00:01:29:06 00:01:25:13
האם יש הסבר לשם לאה?
למה נתנו לך את השם הזה?

00:01:38:04 00:01:29:10
הוריי נתנו לי את השם לאה
מכיוון שמקור השם הוא מהתורה.

00:01:44:13 00:01:38:14
אבל אני לא אהבתי את השם לאה,
כי בסביבה שלנו חיו נוצרים.

00:01:54:15 00:01:45:06
כשהיו קוראים לי בשם לאה,
התביישתי ולא רציתי שיקראו לי כך.

00:01:59:12 00:01:55:01
ואז אמרתי לאבי, תחליף לי
את השם הזה, למה קראת לי לאה?

00:02:04:15 00:02:00:07
אבי השיב, כשתגדלי ותוכלי להכין
מיכל של "טלה", אז נשנה את שמך.

00:02:07:19 00:02:04:15
כעת זהו השם שלך ולא נשנה אותו.
- בסדר.

00:02:09:03 00:02:07:22
וככה נשארתי עם אותו השם.

00:02:16:00 00:02:09:10
לעומת זאת דוד שלי, בן דוד של אמי,
היה קורא לי בשם מזה-גנט.

00:02:17:06 00:02:16:06
מה זה אומר?

00:02:26:01 00:02:17:10
מזה זה טעם, הטעם שאת מרגישה בפה,
והפירוש של גנט, זה גן עדן.

00:02:28:16 00:02:26:09
כך הוא היה קורא לי, מזה-גנט.
- בסדר.

00:02:34:01 00:02:28:19
לכן החלטתי להשתמש בשם
מזה-גנט גם כשהיננו בסודן.

00:02:40:02 00:02:35:16
זנחתי את השם לאה, והשתמשתי
בשם מזה-גנט כשהייתי בסודן.

00:02:42:09 00:02:40:09
אם אומר ששמי לאה,
יכולים לדעת שאני יהודייה.

00:02:45:20 00:02:43:03
כדי שלא ידעו שאני יהודייה,
הצגתי את עצמי בשם מזה-גנט.

00:02:49:19 00:02:46:06
כשהצגתי את עצמי בפניהם
בשם מזה-גנט ג'טהון,

00:02:54:19 00:02:50:00
הם לא חשדו ביהדותי
אלא חשבו שאני נוצרייה.

00:03:02:14 00:02:55:02
גם לא דיברתי באמהרית או בעברית
כשהיינו בסודן, דיברתי רק תיגרינית.

00:03:08:05 00:03:03:03
אבי היה טיגרי, מאזור וולקייט,
הייתי שומעת אותו מדבר תיגרינית.

00:03:14:20 00:03:08:07
בבית לא דיברתי בתיגרינית,
אבל בסודן כן, לכן הם לא ידעו.

00:03:20:14 00:03:15:04
גם כאשר חליתי והלכתי למרפאה,
הם עיכבו לי את התור.

00:03:25:16 00:03:21:05
כששאלתי אותם למה הם דילגו
על התור שלי, הם לא הגיבו.

00:03:28:16 00:03:25:20
ושוב שאלתי, למה הם דילגו
על התור שלי. הם שתקו.

00:03:36:12 00:03:28:21
ואז הגיע לשם אדם לבן, הוא שאל
את כל החולים לשלומם ונכנס פנימה.

00:03:40:05 00:03:37:09
הוא שלח אדם אחר לקרוא לי.

00:03:43:15 00:03:40:18
זה הכול מאלוהים,
הכול קורה מרצונו של אלוהים!

00:03:50:21 00:03:43:21
ואז האחראי ניגש אליי ואמר לי,
אני מצוות לך מתורגמן מאנגלית,

00:03:58:08 00:03:51:01
אך מי שבודק אותך הוא האדם הלבן,
לכן ספרי לו הכול בלי להסתיר כלום.

00:04:03:15 00:03:58:23
ואז נכנסתי והאישי הלבן
שאל אותי מה כואב לי.

00:04:05:09 00:04:03:22
הוא שאל אותי, כואב לך
ככה וככה, השבתי לו שכן.

00:04:08:20 00:04:05:14
ואז הוא נתן לי כדורים,
בזכות זה הבראתי ויצאתי משם.

00:04:11:06 00:04:09:04
בזכות אלוהים הגעתי לארץ ישראל!
- אוקי."

00:04:16:11 00:04:11:10
לפני שנמשיך,
האם היו לך שמות נוספים?

00:04:23:21 00:04:17:00
חמותי הייתה קוראת לי דנק-אייהו,
אך חמי היה קורא לי אתה-וואה.

00:04:26:21 00:04:24:14
הוא קרא לי בשם אתה-וואה.
- בסדר.

00:04:31:20 00:04:28:04
אביך אמר לך, אם את
רוצה להחליף את שמך...

00:04:34:17 00:04:32:02
הוא אמר שאחליף את שמי כשאגדל
ואוכל להכין מיכל של טלה.

00:04:39:10 00:04:34:21
היה מנהג כזה?
- לא, הוא רק רצה להקניט אותי.

00:04:41:04 00:04:40:01
אז מה הוא רצה לעשות?

00:04:48:03 00:04:41:07
מכיוון שהייתי קטנה, לא הייתי

יכולה להכין משקה טלה בעצמי.

00:04:53:22 00:04:48:13

לכן הוא אמר, כשתכני מיכל טלה ותזמיני אנשים, רק אז אחליף את שמך.

00:04:57:10 00:04:55:00

אוקיי.

- זה מה שהוא אמר לי.

00:05:05:10 00:05:01:03

באיזו שנה ובאיזה יום נולדת?

00:05:13:05 00:05:05:19

אמי הייתה מספרת לי

שנולדתי ביום שלישי.

00:05:18:05 00:05:13:15

נולדתי באברייה מרים,

זהו המקום שחיינו בו.

00:05:26:10 00:05:18:23

באברייה מרים לא היו ביתא ישראל,

כל השכנים שלנו היו נוצרים.

00:05:32:01 00:05:26:20

השכנים שלנו היו אנשים מאוד טובים, היחסים שלהם עם אמי היה יחס אימהי.

00:05:38:00 00:05:32:22

אני לא שוכחת את הילדות שלי,

אף שהייתי צעירה, אני לא שוכחת.

00:05:41:09 00:05:38:03

אז את אומרת בעצם, שאתם הייתם

היהודים היחידים בסביבתכם?

00:05:44:07 00:05:41:14

היו יהודים באזורים

יותר מרוחקים.

00:05:49:06 00:05:44:10

אבל לא היו לנו שכנים יהודים

שהיה אפשר להזמין אותם לטקס קפה.

00:05:56:22 00:05:49:16

כשהייתי בת 5 עזבנו את הכפר הזה

ועברנו למקום שנקרא טררבה.

00:06:02:05 00:05:57:01

טררו?

- טררבה, הכול היה באזור טלמט.

00:06:06:09 00:06:03:08

ואז משפחתי עברה לגור
בכפר שנקרא טררבה,

00:06:12:19 00:06:06:19

וכשהייתי בת 9 עברנו לגור
במקום שנקרא אברה-מריים באדֶרְקָה.

00:06:22:03 00:06:14:13

מה את זוכרת מאברה-מריים?
- מאברה-מריים, בטח שאני זוכרת.

00:06:28:18 00:06:23:11

כשגרנו באברה-מריים,
אבי היה חקלאי.

00:06:34:16 00:06:30:00

הוא היה זורע תירס,
חיטה, שעורה...

00:06:46:05 00:06:35:12

לאחר שהוא בנה מחסן לאגירת התבואה,
הוא בנה מחסן גדול מקרשים כמו בית,

00:06:49:08 00:06:46:07

ואז הוא היה אוסף כמויות
גדולות מהיבולים של התירס,

00:06:56:14 00:06:49:18

כל המחסן היה מתמלא ביבולי התירס,
ואנחנו היינו עולים למעלה וישנים.

00:07:02:01 00:06:57:24

היה תירס בשפע,
לא הצלחנו לסיים הכול.

00:07:06:22 00:07:02:20

אבי היה מאחסן את התירס,
ומאחסן הכול שם.

00:07:12:02 00:07:07:01

בחורף היינו משרים את התירס
ועושים ממנו גרגירים קלויים.

00:07:18:13 00:07:12:11

כמו כן היה שדה גדול
לגידול של פלפלים.

00:07:25:19 00:07:18:19
אנשים שידעו לעשות קטיפי,
נכנסו לשדה ואספו את הפלפלים.

00:07:31:09 00:07:26:02
מה זאת אומרת נכנסו ואספו?
- את הפלפל החריף צריך לקטוף מהראש.

00:07:36:13 00:07:33:12
אני אסביר לך את זה בעברית?
- לא, תסביר לי באמהרית.

00:07:41:19 00:07:37:00
אוספים את הפלפל מזן "שירבה"
אחד אחד, כל אחד לחוד.

00:07:46:19 00:07:41:24
ביום אחד היו אוספים
15-20 פלפלים בקושי.

00:07:56:07 00:07:47:05
אבל אבי היה הולך לעיר אדרקה,
ומביא עובדים שיאספו את הפלפלים.

00:07:59:10 00:07:56:19
כשהפלפלים היו מתייבשים
הם היו מאחסנים אותם.

00:08:08:24 00:08:00:08
בנוסף גם מלח, לא היינו קונים
תבלינים, אבי גידל הכול בעצמו.

00:08:13:20 00:08:09:09
תסלחי לי, כמה אחים
ואחיות יש לך?

00:08:18:12 00:08:14:11
אנחנו ארבעה אחים
מצד אמי ואבי.

00:08:22:17 00:08:19:08
אבל לאבי היו עוד שישה ילדים
שנולדו מחוץ לנישואים.

00:08:32:23 00:08:23:11
שלושה מתוכם אמי גידלה, ושניים
מהם באו לאמי כשהם כבר היו גדולים.

00:08:40:16 00:08:34:06

ואחד מהם היא נשאה על גבה,
הוא היה בן שנתיים כשאבי הביא אותו.

00:08:46:11 00:08:40:20

היכן הייתה אימא שלהם?
- חיה, אך אבי רצה לגדל את ילדיו.

00:08:53:03 00:08:46:21

אביך היה נשוי לפני שהתחתן עם אמך?
- כן, מאשתו הראשונה היו 2 ילדים,

00:08:57:20 00:08:53:08

ואז אחרי שהתגרש ממנה,
נולדו לו 2 ילדים מאישה אחרת,

00:08:59:24 00:08:58:02

לאחר מכן הוא
התחתן עם אימא שלי.

00:09:02:05 00:09:00:10

אמך הייתה אשתו השלישית?

00:09:05:08 00:09:02:06

אמי לא הייתה אשתו השלישית,
הייתה לו אישה נוספת במקביל לאמי.

00:09:10:08 00:09:07:03

אבל האישה השנייה לא ילדה ילדים
כי היא הייתה עקרה.

00:09:19:05 00:09:11:18

רק עם אישה אחת הוא לא הביא ילדים,
הוא הביא ילדים מ-4 הנשים אחרות.

00:09:24:07 00:09:19:08

כמה אחים הייתם בסך הכול?
- הם היו 6 ואנחנו 4, ביחד 10.

00:09:27:12 00:09:24:12

גדלתם עשרה ילדים באותו בית?
- כן.

00:09:35:20 00:09:29:02

תמשיכי לספר לי מגיל 5 ואילך.
- בגיל 9 עברנו לגור באברה-מריים.

00:09:40:08 00:09:36:01

לפני כן גרנו 5 שנים בטררבה,
עברנו מקומות פעמיים,

00:09:42:11 00:09:40:13
אבל בזמן שגרנו בטרבֵּה...

00:09:45:22 00:09:42:13
רגע תעשי לי סדר, נולדת ב...
- אברה-מריים.

00:09:52:23 00:09:46:06
כן, אני מתכוונת למקום הזה.
- נולדתי וגדלתי שם עד גיל 5.

00:10:00:02 00:09:53:07
כשהייתי בת 5 עזבנו לכפר טרבֵּה,
אבא שלי עבד שם בנפחות.

00:10:05:11 00:10:00:18
למה עזבתם את אברה-מריים?
- כיוון שלא היה שם מקום לחרוש.

00:10:09:04 00:10:05:12
אבא שלי היה נפח,
הוא לא היה מקבל שכר עבור עבודתו.

00:10:14:02 00:10:09:12
אבי הכין להם כלים מברזל ובתמורה
הם חרשו לו את האדמה, ככה זה היה.

00:10:20:09 00:10:14:09
ביום אחד הם היו רותמים 50 פרים,
בתוך יום הם היו חורשים שדה אחד,

00:10:25:21 00:10:20:21
ואז הם היו זורעים, לאחר מכן
הם עושים את הקציר ביום אחד.

00:10:28:03 00:10:26:08
הם התנהלו באותו אופן
גם כשעשו את הקציר.

00:10:34:02 00:10:28:03
כשהם עשו את האסיף, מי שלא היו
לו שוורים הסתדר בכוחות עצמו,

00:10:38:19 00:10:35:01
מי שהיה לו שור, נעזר בשור שלו.
ככה הם עשו את עבודתם.

00:10:43:11 00:10:39:07
לא הבנתי, מה אביך
נתן להם בעבור עבודתם?

00:10:48:20 00:10:43:14
אמרתי לך שאבא שלי היה נפח,
זו הייתה העבודה שלו.

00:10:54:07 00:10:49:04
לאחר שהוא הכין כלי ברזל,
הוא לא גבה על זה כסף כמו כולם.

00:11:03:00 00:10:54:15
תסבירי לי בפירוט, מה הוא נתן להם
בעבור העבודה שהחקלאים עשו עבורו.

00:11:10:23 00:11:03:02
הוא נתן להם מגל, מחרשה, מעדר,
מסור, גרזן, ועוד הרבה דברים.

00:11:16:04 00:11:12:04
כמו כן הוא נתן להם סכינים, מחטים
ועוד הרבה דברים שהם היו צריכים.

00:11:23:21 00:11:17:00
הוא נתן להם כל דבר, הוא היה
מכין אפילו מלכודות לציידים.

00:11:29:18 00:11:24:05
מלכודת לציידים נקראת גְרָבֶרֶט
הוא הכין להם גם את הציוד הזה.

00:11:33:20 00:11:30:07
אבי היה בעל מלאכה,
הוא היה מומחה גדול.

00:11:40:04 00:11:34:02
אז הם פנו אליו שיכין להם
כלי מסוים? תסבירי לי איך זה עובד.

00:11:44:19 00:11:40:07
אז כך, כשהוא היה
הולך לכפר שלהם,

00:11:52:03 00:11:45:04
מטרתו הייתה שהוא יכין להם כלי ברזל
ובתמורה הם יתנו לו שדות ויחרשו.

00:11:57:10 00:11:52:10
האנשים שהיו עשירים
היו נותנים לו אדמות.

00:12:01:11 00:11:58:12

אחרי שנתנו לו את האדמות,
הם לא יכלו לקחת את האדמות בחזרה,

00:12:08:05 00:12:02:20
והעניים, אלו שלא היה להם אדמה,
היו חורשים לו את השדות.

00:12:13:13 00:12:08:05
הוא היה מכין להם איזה כלי שביקשו,
כיוון שאין להם כסף לשלם על ברזל.

00:12:16:24 00:12:13:13
אם אין להם מסור,
אם אין להם גרזן...

00:12:23:19 00:12:17:04
היו שני סוגים של גרזנים שנקראים
מאט'ה גג'מו, הם שימשו לגזום עצים.

00:12:28:16 00:12:24:00
מגל זה כלי שבעזרתו
קוצרים ועודרים את האדמה.

00:12:31:16 00:12:28:20
המעדר זה מה שהעניים היו
משתמשים בו בשביל לחפור ולזרוע.

00:12:34:04 00:12:31:21
מי שאין לו אמצעים
או אלה שאין להם פר.

00:12:41:01 00:12:34:19
מי שהייתה לו אדמה לא טובה שהשור
לא מצליח לחרוש, היה חופר במעדר.

00:12:43:05 00:12:41:22
אבי היה מכין להם
את כל הכלים האלו.

00:12:46:16 00:12:43:14
אז בעצם הבית שלכם
היה כמו חנות?

00:12:51:08 00:12:47:00
אביך היה מכין את הכלים ואנשים
באו לקחת, איך זה היה מתנהל?

00:12:55:20 00:12:51:17
נניח שהוא הכין משהו
ובא מישהו אחר ולקח,

00:13:00:24 00:12:56:05
איך הוא יודע שאותו אדם לקח?
הוא היה מתעד את זה?

00:13:06:21 00:13:01:02
הם היו באים לאבי עם הברזלים, אחרי
שהכין להם, הם לקחו את זה במקום.

00:13:11:03 00:13:07:05
הוא היה מתקן ומשחזר
את הכלי ומחזיר להם.

00:13:14:17 00:13:11:07
את יודעת מה זה מורד?
(כלי השחזה)

00:13:23:23 00:13:16:12
הוא היה משחזר ומתקן את הכלים,
כולל את המחרשות שלהם.

00:13:26:08 00:13:23:24
הוא היה מתקן להם הכול,
מה שצריך להשחזר הוא היה משחזר.

00:13:32:15 00:13:26:11
מה שלא ניתן להשחזה, הוא היה משפץ
את הקצה ומחזיר להם אותו כמו חדש.

00:13:39:04 00:13:33:11
כדי שהקצה (של הכלי) יוכל לחפור,
היה עושה להם את הקצה חד כמו להב.

00:13:40:15 00:13:39:08
הם לוקחים את הכלים המתוקנים
והולכים לדרכם.

00:13:44:06 00:13:41:18
הם באו לקחת את הכלים באותו יום?
- כן, באותו יום.

00:13:50:11 00:13:44:14
הם קבעו תור לבוא לאביר?
- כן, היה תור.

00:13:57:01 00:13:50:13
כשמגיע תור של מישהו, אחד היה עוזר
עם הנפחות ושני עזר עם הברזל.

00:14:02:18 00:13:57:06

אחד מהם מכה על הברזל
עם פטיש גדול.

00:14:09:07 00:14:02:18
אבי היה מחזיק את הכלי עם צבת ומניח
על אבן גדולה והם מכים על הברזל.

00:14:15:20 00:14:09:09
הוא לוקח את גוש הברזל ומשטח אותו
ומכין מזה סוגי גרזנים ונותן להם.

00:14:21:03 00:14:16:19
מי שעזר לאביר זה האנשים שהיו בתור?
- כן, הם עזרו לו בעצמם.

00:14:26:15 00:14:21:14
הם היו משוחחים ביניהם, אמי הייתה
מכינה להם קפה, והם שתו קפה יחד.

00:14:31:24 00:14:27:22
ואם מישהו רצה לאכול,
היא תמיד הייתה מוכנה.

00:14:37:02 00:14:32:02
כלומר הבית שלכם היה כמו מפעל?
- כן, אימא שלי גם עבדה בקדרות.

00:14:42:16 00:14:37:02
אמי הייתה מכינה כלי חמר
ואף אחד לא היה מגיע לרמה שלה.

00:14:44:16 00:14:42:16
זה היה מיוחד,
היה לזה מראה אמיתי!

00:14:48:24 00:14:45:01
היא הייתה מכינה, מחליקה
ומסדרת את כל הכלים.

00:14:52:21 00:14:49:14
היא לא הייתה יוצאת (לשוק)
ומוכרת, אין מי שהולכת ומוכרת.

00:14:55:13 00:14:53:04
אנשים היו באים לבית שלה,
קונים ממנה כלי חרס והולכים.

00:15:00:20 00:14:56:01
הם היו נותנים לאמי כלים
לתיקון, למשל תיקון של כד.

00:15:04:01 00:15:00:23
הם היו מרוקנים את הכד,
היבול נשאר והם חוזרים עם הכד הריק.

00:15:13:09 00:15:05:21
אם הם היו מביאים סירים,
אז הם מביאים יבול בכמות כפולה.

00:15:15:08 00:15:13:13
ואז הם מרוקנים את היבול
אצל אמי ולוקחים איתם את הסיר.

00:15:18:14 00:15:15:18
האנשים נושאים איתם תבואה
כשהם היו באים לאמר?

00:15:22:13 00:15:18:14
כן, הם היו מעמיסים על חמור
או היו נושאים על גבם.

00:15:26:14 00:15:22:18
אף שהיה לנו הכול בשפע.

00:15:31:12 00:15:27:05
לא היה תשלום בכסף באותה תקופה?
- היה כסף, מחבתות הם מכרו בכסף.

00:15:35:22 00:15:31:18
בכמה כסף היו מוכרים?
- בעבר מכרו מחבת אחד באחד ביר.

00:15:41:07 00:15:36:07
מאוחר יותר המחיר עלה ל-3 ביר,
בהמשך זה עלה ל-10 ביר.

00:15:45:13 00:15:41:14
אני עוד הייתי שם
כאשר המחיר הגיע ל-12 ביר.

00:15:55:01 00:15:48:13
בחיי היום יום מי מבצע את המטלות
והעבודות בבית? מי מבשל, מסדר?

00:16:02:12 00:15:56:06
כדי שאימי לא תתעייף יותר מדי אבא
שלי שכר משרתת עבודה, הייתה משרתת.

00:16:08:03 00:16:02:20

היא הייתה טוחנת קמח, מסדרת את הבית
ואת כל שאר העבודות הילדים עשו.

00:16:16:00 00:16:08:12

אני אישית, אף שהייתי קטנה, עשיתי
מה שיכולתי, לא אמרתי לא רוצה.

00:16:18:15 00:16:16:00

אף פעם לא ידעתי לסרב
לשליחות שהטילו עליי.

00:16:22:19 00:16:19:02

הם היו אומרים לי, לאה, לכי תביאי
ככה וככה, והייתי עושה את זה מהר.

00:16:24:06 00:16:22:19

מה הם היו אומרים לך לעשות?

00:16:32:20 00:16:25:16

הם היו מבקשים ממני להביא מים בכוס,
להשגיח על העגלים שהיו מחוץ לבית,

00:16:35:02 00:16:32:24

ואז הייתי רצה לבדוק את מצבם
של העגלים וחוזרת לבית.

00:16:39:01 00:16:35:02

ואם יש משהו שצריך להביא מהשכנים
אמי הייתה אומרת לי ללכת להביא לה.

00:16:41:08 00:16:39:01

כשהם ביקשו ללכת להביא משהו,
הייתי רצה להביא להם.

00:16:48:02 00:16:41:08

מה שכן, אהבתי מאוד את אבי!
הייתי מוכנה למות למענו.

00:16:52:18 00:16:48:15

גם הוא אהב אותי מאוד,
הוא היה קורא לי בשם של אימא שלו.

00:16:56:20 00:16:52:20

הוא קרא לי בשמה המלא
של אמו, אדייה סיסאי.

00:17:00:11 00:16:57:05

אהבתי מאוד את אבי,
אהבתי אותו בכל לבי.

00:17:04:17 00:17:00:14
למה הוא קרא לך על שם אימו?
- הוא אמר שאני דומה לאימו.

00:17:10:24 00:17:06:03
הוא אמר לי שאני דומה לאימו,
לאדיי סיסאי, ככה היה אומר לי.

00:17:16:06 00:17:11:10
כאשר האחים האחיות והאחיינים
שלו היו באים לבקר אותנו,

00:17:23:15 00:17:16:21
הוא היה אומר להם, זאת אמי,
אדייה, אבל ככל שהתבגרת...

00:17:28:23 00:17:23:16
עוד לא הייתי בת שבע כשהתחלתי
להכין קפה, אני זוכרת את זה.

00:17:31:08 00:17:29:10
איך התחלת להכין קפה?

00:17:36:06 00:17:31:09
המנהגים שם שונים מהארץ, כשאמי
הייתה בנידה היא גרה מחוץ לבית,

00:17:39:06 00:17:36:17
בזמן הנידה לא נשאים
בבית כמו בארץ.

00:17:44:18 00:17:39:12
אבא שלי לא ידע להכין קפה,
אמרתי לו שאני אכין לו קפה.

00:17:46:08 00:17:44:19
מה כוונתך, הוא לא ידע
להכין קפה בעצמו?

00:17:51:13 00:17:46:09
כשהיה לו חשק לשתות קפה,
הוא לא תיפקד בלי קפה.

00:17:54:23 00:17:52:17
מה הוא אומר אם הוא לא שותה קפה?
- הוא מבקש שיכינו לו קפה.

00:17:59:14 00:17:54:23
הוא היה מפקק ואומר לאימי,
תכיני לי קפה בבקשה.

00:18:05:08 00:17:59:17
ואז הלכתי לאמי ואמרתי לה
שאני הולכת להכין קפה לאבי,

00:18:08:14 00:18:05:10
ואז קראנו לאבי בשם לייטה,
כשאמרתי לה שאני אכין לו קפה,

00:18:13:16 00:18:09:01
היא אמרה לי, את תישרפי באש
ותיכווי לי, אני לא מרשה!

00:18:16:23 00:18:14:02
השבתי לה שאני לא אשרף,
אמרתי לה שארתיח את המים לאט.

00:18:20:16 00:18:17:06
ואז נכנסתי הביתה, לקחתי את המחבת,
עשיתי בדיוק כמו שאמי הייתה עושה.

00:18:23:13 00:18:20:16
שטפתי את כל הכלים, הכנתי את הקפה
ואז קראתי לאבי שיבוא לשתות.

00:18:28:14 00:18:23:16
בהזדמנות זו תסבירי לנו איך מכינים
קפה, זו הייתה הפעם הראשונה שהכנת.

00:18:31:18 00:18:28:14
איך סידרת הכול?
תסבירי מהתחלה ועד הסוף.

00:18:35:16 00:18:31:18
בהתחלה הבאתי את הבונה,
ואז הדלקתי את האש.

00:18:37:10 00:18:35:21
איך היית מדליקה את האש?

00:18:43:18 00:18:37:15
שמתי את הענפים הקטנים למטה
ואת הענפים הגדולים מלמעלה

00:18:48:24 00:18:43:19
אחרי שהצמדתי הכול התכופפתי ונשפתי
על האש מספר פעמים ואז האש נדלקה.

00:18:51:12 00:18:48:24
היו לכם גפרורים?

איך הדלקת את האש?

00:18:57:01 00:18:51:14
א מדליקים עם גפרור, במהלך
היום את מכסה את הגחלים באפר.

00:19:03:03 00:18:58:02
אם האש כבתה, את מדליקה עם גפרור,
אחרת הולכים לשכנים לבקש מהם אש.

00:19:07:07 00:19:03:17
אך לא היינו הולכים לשכנים
כי היו לנו גפרורים.

00:19:14:19 00:19:07:15
אם את מכניסה לאש 'קובט'
(צואת פרות יבשה) ומכסה באפר,

00:19:16:07 00:19:14:19
האש נשארת כל היום ולא נכבית.

00:19:20:17 00:19:17:02
אנשים נהגו לומר
שהלבוש של האש הוא האפר!

00:19:24:03 00:19:21:12
האש לא נכבית כל היום?
- לא, האש לא נכבית.

00:19:27:18 00:19:24:03
אם את מצמידה את אבני
הגולצ'ה ומכסה הכול,

00:19:31:00 00:19:28:03
ומכסה באפר את הגחלים הבוערות,
האש לא נכבית!

00:19:36:04 00:19:31:08
אמרת שמוסיפים פנימה פחם?
- מוסיפים פחם כדי שהאש לא תכבה.

00:19:45:12 00:19:36:09
אם יש כבר פחם וגזעים, מכסים באפרף
מצמידים את האבנים וזה לא נכבה.

00:19:48:10 00:19:45:16
ואז, כשאת חוזרת בסוף היום
את רואה שהגחלים עדיין בוערות.

00:19:52:24 00:19:48:22

בסדר, לקחת את זה ואז?
- עשיתי את כל זה והדלקתי.

00:19:58:13 00:19:53:09
לקחתי את פולי קפה, שטפתי וחיממתי
על האש והורדתי בזהירות שלא אכווה.

00:20:03:22 00:19:58:15
שוב שפשפתי ושטפתי היטב את הקפה,
קליתי אותו על המחבת, ואז קראתי לו.

00:20:07:00 00:20:03:24
למה שוטפים את פולי הקפה?
- לא מכינים קפה בלי לשטוף אותם.

00:20:10:19 00:20:07:02
למה שוטפים?
- כיוון שזה גדל בחוץ.

00:20:16:12 00:20:12:07
אם את לא שוטפת היטב את הפולים,
גם הקפה לא יהיה טעים.

00:20:22:00 00:20:16:22
כששוטפים היטב את פולי הקפה,
יורדות ממנו הרבה קליפות.

00:20:25:03 00:20:22:07
אחרי שעשיתי את זה והלכתי
לקרוא לו, "ייתא, בוא תשתה קפה".

00:20:26:20 00:20:25:03
רגע, אחרי שעשית את זה, הקפה מוכן?

00:20:31:15 00:20:27:03
שמתי את הקפה במחבת על האש
והלכתי לקרוא לאבי.

00:20:33:15 00:20:31:15
כדי שיריח את ריח של הקפה הקלוי.
- בסדר.

00:20:37:11 00:20:33:18
קליתי, הורדתי מהאש ואז הוא בא
ואמר, תיזהרי שלא תקבלי כווייה!

00:20:38:20 00:20:37:14
ענית לי, זה לא ישרוף אותי!

00:20:43:03 00:20:38:24

לקחתי שני מקלות והורדתי
את המחבת תוך כדי שאני רועדת.

00:20:46:15 00:20:43:03
זו הייתה מחבת קטנה,
אבי בעצמו הכין אותה.

00:20:50:03 00:20:46:20
כשהורדתי את המחבת וניגשתי
אליו, הוא בירך אותי.

00:20:54:21 00:20:50:20
מאז תמיד הייתי מכינה קפה,
כדי שאבי יברך אותי.

00:20:57:00 00:20:55:00
אני לא ידעתי להגיד "לא"
כאשר ביקשו ממני לעשות משהו.

00:21:02:14 00:20:57:06
עשיתי הכול רק כדי שיברכו אותי,
כשחיינו שם, עבדנו כדי לקבל ברכה.

00:21:06:15 00:21:03:11
כשהמבוגרים הגיעו,
חיכינו רק לברכות שלהם.

00:21:11:21 00:21:07:01
מאז גם כשאמי הייתה בבית אחרי
ששהתה בחוץ, הייתי מכינה לה קפה.

00:21:16:06 00:21:11:21
רגע, תמשיכי לספר מה קרה
אחרי שהכנת את הקפה לאבך.

00:21:20:22 00:21:16:12
הוא בירך אותי,
ואז כתשתי את פולי הקפה.

00:21:26:14 00:21:20:24
למה מניחים זאת לפניו?
- אבי התיישב על הספה.

00:21:31:08 00:21:26:15
היה מושב כמו כיסא, הוא התיישב
על הכיסא, בנוסף היה גם מושב מחמר.

00:21:35:22 00:21:31:15
הוא ישב על המושב, ואני ישבתי
על כיסא קטן שהיה של אמי.

00:21:42:02 00:21:36:10
הורדתי את המחבת והנחתי על הרצפה,
ואז אמרתי לו שיברך אותי.

00:21:50:10 00:21:42:05
אבל מדוע את מניחה את הקפה לפניו?
- כדי שהוא יריח את הקפה, זה הכבוד!

00:22:02:02 00:21:51:18
לפי המסורת שלנו, גם אם יש
אורחים, הוא מקבל ראשון קפה.

00:22:08:10 00:22:02:15
אם לא מכינים קפה, הבית לא
נראה בית, את לא מרגישה בבית.

00:22:12:24 00:22:08:15
כאשר מגיע אורח ואת לא מכינה קפה,
את מרגישה שלא הגשת משהו לכיבוד!

00:22:16:02 00:22:13:11
כך היה נהוג,
דבר ראשון מכינים קפה,

00:22:22:09 00:22:16:05
גם אם האורח הגיע להגיד שלום,
והוא התיישב על האבנים מחוץ לבית.

00:22:25:14 00:22:22:09
דבר ראשון היינו קולים קפה
ומזמינים להיכנס לשתות קפה.

00:22:28:21 00:22:26:06
את צריכה לקלות את הקפה
ולתת לאורח להריח את הקפה?

00:22:34:12 00:22:28:24
תחילה את מזמינה אותם להיכנס,
ואז את מתחילה להכין להם את הקפה.

00:22:38:24 00:22:34:23
את שוטפת היטב את הקפה, לפניהם,
הם יושבים ואת קולה את הקפה.

00:22:43:22 00:22:39:05
כשהעשן של הקפה מתחיל לעלות,
את מניחה את הקפה על הרצפה לפניהם.

00:22:46:11 00:22:44:00

ואז כולם מברכים אותו.

00:22:51:24 00:22:46:19
לאחר מכן את מניחה על האש את הקפה בכד החרס.

00:22:56:18 00:22:52:00
כאשר המים רותחים, את טוחנת את פולי הקפה ומוסיפה אותם למים הרותחים,

00:23:01:07 00:22:56:18
ואז את צריכה להיזהר שהקפה לא יגלוש.
- איך את נזהרת שלא יגלוש?

00:23:08:10 00:23:01:09
את שומרת מעט מים בצד, ואז כשהמים עולים למעלה, מוסיפים מעט וזה יורד.

00:23:12:01 00:23:08:16
ככה את עושה, וכשהמים מסיימים לרתוח הם יורדים.

00:23:17:05 00:23:12:01
איך את יודעת מתי הקפה מסיים לרתוח, כלומר, בפעם הראשונה שהכנת?

00:23:21:07 00:23:17:10
כמו שראיתי את אמי מכינה, לפי מה שראיתי אצל אימי.

00:23:27:09 00:23:21:17
אני לא היית יוצאת החוצה, לא אהבתי להסתובב מחוץ לבית.

00:23:30:13 00:23:27:10
כפי שראיתי את אמי מכינה את הקפה, ככה גם אני הכנתי את הקפה.

00:23:33:04 00:23:30:13
איך ידעת אם הקפה מוכן או לא מוכן?

00:23:36:07 00:23:33:08
כשהקפה רותח, הוא שוקע למטה ולא גולש החוצה.

00:23:45:24 00:23:38:16
ברגע שאת מכניסה את הקפה זה גולש, אחרי שהקפה רתח זה לא גולש החוצה.

00:23:51:14 00:23:47:02

בסדר.

- עשיתי ככה, ואז הם שתו את הקפה.

00:23:56:20 00:23:51:17

אחרי ששותים את הקפה מגישים אוכל.
ולכיבוד של הקפה את קולה גרגירים...

00:24:00:09 00:23:56:23

רגע, את מספרת לי

על הפעם הראשונה שהכנת לאבירך?

00:24:03:24 00:24:00:10

כן.

- הכנת לו את הקפה ואז מה היה?

00:24:08:23 00:24:04:04

אחרי שהקפה רתח, הבאתי

את הספלים ושטפתי אותם.

00:24:15:05 00:24:10:00

אחותי הגדולה הייתה השכנה שלנו,
הלכתי לקרוא לה להזמין אותה לקפה.

00:24:18:22 00:24:15:15

היא שאלה אותי מי הכין את הקפה

השבת לי לה שאני הכנת.

00:24:22:22 00:24:19:02

היא אמרה לי, תני לי למזוג את הקפה,
סירבתי ואמרתי לה שאני אמזוג בעצמי.

00:24:27:20 00:24:23:16

אני מזגתי להם את הקפה,

הם שתו ובירכו אותי.

00:24:31:05 00:24:27:21

מאז תמיד רציתי להכין קפה

על מנת שיברכו אותי.

00:24:33:20 00:24:31:17

אני מכינה את הקפה,

ואבי היה חוזר משהות מחוץ לבית...

00:24:38:14 00:24:33:22

רגע, תסבירי לי כמה פעמים

שותים קפה ומה את עשית.

00:24:45:18 00:24:38:15

שותים קפה 3 פעמים, אם נשאר קפה

מהפעם הראשונה, כל אחד שותה פעמיים.

00:24:51:14 00:24:46:05
כולם חייבים לשתות 2 ספלים של קפה,
אם זה לא מספיק כולם שותים ספל אחד.

00:24:59:06 00:24:51:21
אז את שמה על האש את הסיבוב השני,
את ממלאת מים ומרתיחה קפה שוב.

00:25:02:01 00:24:59:07
למה, הקפה נגמר לך?
- הקפה מהסיבוב הראשון נגמר,

00:25:07:10 00:25:02:09
ואז את צריכה להוסיף מים על הקפה
שנשאר בכד ושמה את זה שוב על האש.

00:25:09:05 00:25:07:12
אחרי שמזגת את הקפה,
את מרתיחה שוב.

00:25:15:00 00:25:09:10
כשזה רותח, הפעם הקפה יותר חלש,
לכן כל אחד שותה ספל אחד.

00:25:19:18 00:25:15:13
אחר כך מרתיחים בפעם השלישית,
זה נקרא ברכה, מכינים שלוש פעמים.

00:25:22:10 00:25:19:24
לכל שלב יש שם?
- כן.

00:25:24:23 00:25:22:16
תגידי לי את השמות.
- הסיבוב הראשון נקרא 'אבון'.

00:25:33:15 00:25:26:16
הסיבוב השני נקרא 'תונה',
הסיבוב השלישי והאחרון נקרא 'ברכה'.

00:25:34:07 00:25:33:16
אוקיי.

00:25:38:09 00:25:35:14
אחרי שעשיתי ככה, בסיבוב השני
יצא לי ספל אחד לכל אחד.

00:25:46:21 00:25:39:17

בסיבוב 'ברכה' נשאר הרבה קפה
כיוון ששמתי הרבה מים.

00:25:47:23 00:25:46:23
שאלתי אותם,
'אתם רוצים עוד קפה?'

00:25:51:13 00:25:47:24
הם ענו לי בפתגם, "אם נוסיף קפה,
יבואו לבקש את ידה של בתי."

00:25:57:13 00:25:52:04
אחרי שפיניתי הכול, אבי ברך אותי.
מאז התחלתי להכין קפה באופן קבוע.

00:26:02:07 00:25:58:08
מאז גם אמי הייתה אומרת לי,
"לאה, תכיני קפה ליינתא-מקורייה".

00:26:03:12 00:26:02:08
היא הייתה קוראת לו
ליינתא-מקורייה.

00:26:06:11 00:26:03:13
מאז כשאבי היה חוזר לבית, אמי הייתה
אומרת, תכיני קפה ליינתא מקורייה.

00:26:10:16 00:26:06:13
אם הייתי עסוקה, היא הייתה אומרת לי,
תתחילי להכין את הקפה ואני אמזוג,

00:26:16:00 00:26:11:03
אבל הייתי מוזגת את הקפה בעצמי.
אם היו אורחים לא הייתי מוזגת.

00:26:19:21 00:26:16:08
מדוע?
- הייתי מתביישת!

00:26:21:07 00:26:20:03
מי, את התביישת?

00:26:25:07 00:26:21:19
כן, אם היו אורחים בבית
אני הייתי קולה את הפולים.

00:26:31:11 00:26:25:09
זה היה רק כשהייתי קטנה,
כשגדלתי הכנתי בעצמי את הקפה.

00:26:35:01 00:26:31:11
אם באו אלינו אורחים ואין מי שיכין,
היו אומרים לי להכין והייתי מכינה.

00:26:37:17 00:26:35:01
הייתי מתיישבת על הכיסא
הקטן ומכינה להם קפה.

00:26:42:10 00:26:38:19
זה כיף!
זה היה מאוד יפה!

00:26:53:04 00:26:45:11
זה כיף להיזכר ככה!
- אני שמחה.

00:26:57:16 00:26:54:02
זה כיף,
ככה עשינו.

00:27:03:23 00:26:58:01
ככל שגדלתי, אמי הייתה
אומרת לי להכין קפה לאבי.

00:27:10:22 00:27:04:03
ככה את מרימה ביד פולי הקפה,
ככה את לוקחת חופן מלא,

00:27:15:22 00:27:10:24
בשביל כמות מתאימה להרתחה אחת,
אמי הייתה לוקחת בידה ונותנת לי.

00:27:19:06 00:27:16:00
הייתה לוקחת חופן מלא ובולט לעין,
זה היה כלי המדידה שלה.

00:27:24:13 00:27:19:11
כשהיא נתנה לי ככה את הקפה,
אני הייתי לוקחת חלק מזה ומחביאה.

00:27:31:06 00:27:25:24
למקרה שיגמר ושלא נצטרך להגיד
שאין לנו קפה כיוון שהשוק רחוק.

00:27:35:04 00:27:32:23
עשיתי את כל זה בשביל אבי.
- בסדר.

00:27:41:24 00:27:35:06
לכן לקחתי כמות קטנה של פולי קפה,

קשרתי בבד והחבאתי בין הקורות.

00:27:43:00 00:27:42:00
אף אחד לא היה מוצא את זה!

00:27:47:11 00:27:43:04
וכאשר הקפה שהביאו היה נגמר,
ואמי הייתה אומרת שאין קפה,

00:27:50:18 00:27:47:23
הייתי אומרת לה, אתבה,
יש לי קפה, אני אכין לאבי.

00:27:52:13 00:27:50:19
היא הייתי אומרת לי,
מאיפה יש לך פולי קפה?

00:27:56:01 00:27:52:14
הייתי אומרת לה, שמרתי בצד,
וכשהייתי מוציאה ונותנת לה,

00:28:00:16 00:27:56:02
והיא הייתה אומרת לי, בתי תבורכי!
אפילו אני לא חשבתי על כך.

00:28:05:17 00:28:00:19
איך באמת חשבת על זה?
- לא יודעת, לא יודעת.

00:28:20:03 00:28:08:06
וככה הייתי עושה במשך הזמן,
וכשהגעתי לגיל שבע התחלתי גם לבשל.

00:28:28:00 00:28:20:17
אנחנו הבנות היינו הרבה בבית,
לכן התחלנו לעשות תורנות בינינו.

00:28:31:02 00:28:28:01
אימא שלי הייתה עובדת בקדרות,
היא הכינה כלי חרס.

00:28:35:18 00:28:31:06
רגע, רגע, לפני שנגיע לשם,
לגבי טקס הקפה אני רוצה לדעת,

00:28:42:10 00:28:36:09
כמה פעמים ביום היו מכינים בונה?
- באתיופיה, שלוש פעמים.

00:28:49:04 00:28:43:12

אותה אישה הייתה מכינה במהלך
כל היום? תפרטי על הנושא הזה.

00:28:53:00 00:28:49:04

האורחים יכלו להגיע לביתך
בזמן שאת מכינה קפה,

00:28:56:07 00:28:53:10

האורחים יכלו להגיע כשאת באמצע
הסיבוב השני או השלישי,

00:29:00:05 00:28:57:00

לכן בשביל אותו אדם,
היית קולה קפה עוד פעם.

00:29:06:24 00:29:01:00

אחרי שאת קולה בשבילו קפה,
מגיע מישהו אחר, גם לו היית קולה.

00:29:12:23 00:29:08:01

היה להם יותר חשוב להריח את פולי
הקפה הקלויים מאשר לשתות את זה.

00:29:19:13 00:29:14:09

קליית הקפה הוא השלב
שעושה טוב, אבל אם אין איש...

00:29:24:19 00:29:20:00

רגע, נגיד שהגיעו שלושה אנשים
בזמן שאת מכינה את הקפה,

00:29:30:19 00:29:24:24

אז היית מכינה מחדש, איך זה?
- מתחילים להכין שוב, לפי אותו אדם.

00:29:36:01 00:29:31:02

לפי האחרון שהגיע?
- כן, מכינים שוב 3 פעמים בשבילו.

00:29:40:04 00:29:36:05

אומרים לו שהוא הגיע בסיבוב השני,
אם הוא היה אומר לא להכין לו שוב,

00:29:44:19 00:29:40:12

אם הוא מבקש לסיים בשלב של הברכה,
את לא מרתיחה שוב את הקפה.

00:29:53:00 00:29:45:03

אבל אם הוא שותק, את צריכה להמשיך
להכין מהשלב של הברכה, זה תלוי בו!

00:29:59:14 00:29:53:04
ואם הוא מגיע בסוף של הברכה, אז את
קולה קפה ומכינה לו מחדש עד הברכה.

00:30:01:10 00:29:59:21
את מכינה לו 3 פעמים.

00:30:09:14 00:30:03:10
אני חושבת שפשוט כך היה מקובל,
לכן כך היה צריך לנהוג כששותים קפה.

00:30:16:17 00:30:09:23
אבל אם מגיעים אורחים בזה אחר זה,
את יושבת להכין קפה כל היום!

00:30:20:21 00:30:16:19
קרה לך פעם דבר כזה?
- לא. לא כל-כך.

00:30:29:05 00:30:22:05
הכנתי ברצף אולי פעמיים
או שלוש פעמים, אך לא מעבר לזה.

00:30:32:13 00:30:29:07
מה את זוכרת מהיום שהכנת קפה
שלוש פעמים, מי בא אליכם?

00:30:35:20 00:30:33:02
אחד מהם היה דוד שלי,
אחיו של אבי.

00:30:40:04 00:30:35:23
היכן הוא היה חי, מה את זוכרת?
- הוא היה חי באדו-סנה, במדבר.

00:30:45:17 00:30:40:06
הוא בא לבקר אותנו, הוא הגיע בסיבוב
השלישי (ברכה), ואז הכנתי שוב קפה.

00:30:51:12 00:30:46:06
ואז הוא אמר לאבי, איך הקטנה
הזו יכולה להכין את הקפה?

00:30:57:06 00:30:52:22
אבי ענה לו, אפילו הנשים המבוגרות
לא יודעות להכין את הקפה כמוה!

00:31:01:17 00:30:57:09
באותו רגע הרגשתי טוב והכנתי

את הקפה בשמחה ואז כולנו שתינו.

00:31:12:04 00:31:01:23
יום אחד אימי הכינה אינג'רה והלכה
לבקר את קרוביה, יחד עם אחי הגדול.

00:31:16:01 00:31:12:23
אבי נשאר בבית עם הקטנים,
כלומר איתנו.

00:31:21:11 00:31:16:13
זה היה היום שהתחלתי
להכין אינג'רה.

00:31:23:20 00:31:21:13
אה, אוקיי.
- סיימנו עם הכנת הקפה.

00:31:26:24 00:31:23:22
לא, לא סיימנו עם הקפה.
- אז תשאלי.

00:31:32:17 00:31:26:24
שאלתי אותך, אל תשכחי את הנושא הזה,
כמה פעמים ביום מכינים קפה לרוב.

00:31:34:21 00:31:32:19
בדרך כלל שלוש פעמים.
-כוונתי, אם לא מגיעים אורחים.

00:31:39:21 00:31:34:21
בכל זאת, מכינים שלוש פעמים,
בבוקר את מכינה, בצהריים שוב,

00:31:47:11 00:31:39:21
זה כמו שעת מנוחה בארץ,
זו שעת המנוחה.

00:31:55:23 00:31:47:14
מכינים קפה ומגישים כיבוד,
לא רק שותים קפה, יש גם כיבוד,

00:32:04:06 00:31:57:00
או שאת קולה גרגירים לכיבוד,
או שאת מבשלת דגנים וקטניות,

00:32:08:18 00:32:04:14
או שאת אופה לחם,
אמיזה (פיתה) או חלה.

00:32:15:13 00:32:08:18
ללא כיבוד לא מכינים את הקפה!
אחרי שהם באו ונחו קצת,

00:32:21:09 00:32:15:13
מי באו וישבו?
- מי שבעבודה, בני הבית.

00:32:28:10 00:32:21:09
האחים, האחיות ואפילו אבי,
כולם היו הולכים לעבודה.

00:32:32:23 00:32:28:16
כשהם היו חוזרים מהעבודה
באמצע היום או כשהם חזרו לנוח,

00:32:39:03 00:32:32:24
אז מכינים את הקפה בשביל אבי,
והילדים מקבלים כיבוד והם אוכלים.

00:32:43:01 00:32:39:13
ומה עם השכנים?
- אם יש שכנים עושים את זה לפי תור.

00:32:49:02 00:32:43:15
תספרי לי על זה.
- עם השכנים עשינו מספר פעמים...

00:32:55:22 00:32:49:15
אחי עבר לגור בבית משלו בטרבבה,
כן, היו שותים איתו קפה ביחד.

00:33:05:01 00:32:55:22
בבוקר אימא שלי הייתה מכינה קפה,
ובצהריים אשתו של אחי מכינה קפה.

00:33:10:06 00:33:05:10
ובערב מכינים את הקפה אצלנו בבית,
ככה היינו מכינים שלוש פעמים.

00:33:16:10 00:33:10:11
מכינים בבוקר, בצהריים ובערב,
מכינים שלוש פעמים ביום.

00:33:22:14 00:33:16:16
אז את באה לבית, אם יש אוכל ושתייה
היו אוכלים ושותים את מה שהגישו,

00:33:30:03 00:33:22:15
אם יש משהו חדש מגישים את זה,

היו צוחקים, נהנים ושותים את הקפה.

00:33:36:20 00:33:31:11
בנוסף לקפה היו שותים משקה טלה,
מגישים את הקפה ומשקה הטלה יחד.

00:33:39:09 00:33:37:00
ככה שותים הכול יחד.
- בסדר, יפה!

00:33:49:02 00:33:39:09
שאלה אחרת, כשקולים את הקפה,
איך יודעים מתי הוא קלוי מספיק?

00:33:59:10 00:33:49:14
בהתחלה הפולים משחימים
ובהמשך פולי הקפה משחירים.

00:34:04:04 00:33:59:17
כשזה משחיר, זה מעלה עשן,
יש לזה עשן, והעשן עולה למעלה.

00:34:07:13 00:34:04:11
כשזה מעלה עשן, את מורידה מהאש,
ואם זה לא מעלה עשן את לא מורידה.

00:34:12:03 00:34:08:08
אם זה משחיר, זה נשרף, לא?

00:34:17:03 00:34:13:10
אם הקפה לא משחים לא מורידים מהאש,
אם זה לא יהיה כך. לא יהיה טעים.

00:34:23:11 00:34:18:04
מורידים את הקפה כשהוא קלוי טוב,
בהתחלה הקפה נהיה אדום,

00:34:30:06 00:34:23:15
ואז כשהקפה עומד להתבשל, עולה
ממנו עשן, ואז את מורידה מהאש.

00:34:34:09 00:34:30:15
במה הייתם קולים את הקפה?
- במחבת, במחבת.

00:34:39:19 00:34:34:16
טוב, במחבת ומה עוד?
- ויש כף ערבוב מעץ.

00:34:47:12 00:34:39:21

מכינים משהו יפה מעץ או ממתכת,
אבל עבור אבי היה לנו מקל קלייה.

00:34:50:07 00:34:47:12
היה לנו מקל קלייה שהוא הכין
במיוחד לקליית הקפה.

00:34:55:17 00:34:51:15
כשהיינו מסיימים להכין את הקפה,
למקל היה מתלה בקצה אחד,

00:34:59:16 00:34:55:20
היה לנו מתלה מיוחד לזה,
והיינו תולים אותו יחד עם המחבת.

00:35:07:03 00:35:00:00
בסדר, עם מה הייתם טוחנים את הקפה?
- יש מוג'צה (מכתש) שמכינים מעץ.

00:35:14:05 00:35:07:19
זה עשוי עץ, את שמה בו את הקפה
בידייך, כשזה טחון את מוסיפה למים.

00:35:16:07 00:35:14:07
הכול היה עשוי עץ?
-כן, הכול עשוי עץ.

00:35:18:20 00:35:16:10
גם הכלי עצמו?
- יש כלים שעשויים עץ,

00:35:21:10 00:35:18:22
ומי שיש לו מטחנה ממתכת
כותש את הקפה בזה.

00:35:29:01 00:35:21:14
את ידיית הכתישה עושים מברזל
ואת המכתש עצמו עושים מעץ.

00:35:37:15 00:35:29:09
בסדר. כשאת טוחנת את זה...
- זה נטחון, כמו במכונה חשמלית.

00:35:42:24 00:35:38:04
את מנערת את הקפה מדי פעם
וטוחנת אותו ככה.

00:35:46:01 00:35:43:06
את טוחנת את הקפה דק או גס

00:35:54:11 00:35:46:02
לא, אם את מוסיפה קפה טחון גס,
הקפה יהיה חזק עד שלב הברכה,

00:36:00:19 00:35:55:24
אבל אם תטחני את הקפה דק
ותכניסי, הסיבוב הראשון יהיה חזק

00:36:02:08 00:36:00:20
והסבבים הבאים יותר חלשים.

00:36:07:02 00:36:02:13
טוחנים גס כדי שהקפה יחזיק
עד הברכה, שהטעם ישתחרר לאט.

00:36:18:15 00:36:09:13
אצלנו, כשמוזגים בונה או כל דבר
אחר צריך למלא עד הקצה, למה זה?

00:36:27:13 00:36:19:00
יש לזה עיטורים נכון?
לספלים עצמם יש סימון מסביב.

00:36:31:09 00:36:28:07
את מוזגת עד הסימון,
מעל הסימון את לא מוזגת יותר.

00:36:37:05 00:36:32:00
אבל כפי שאמרת, יש כאלה שמבקשים
למזוג עד הסוף, אחרת מסרבים לשתות.

00:36:40:15 00:36:37:11
למה?
- אמונות תפלות!

00:36:47:19 00:36:41:03
למה הם התכוונו כשהם היו טוענים כך?
- בבוקר, את נותנת להם ספל מלא.

00:36:53:10 00:36:48:04
לא נהוג לשתות כוס שאינה מלאה
כאשר מתכוונים לצאת מהבית בבוקר.

00:36:57:17 00:36:53:16
לכן הם מבקשים כוס מלאה
כדי שיהיה להם יום שלם וטוב.

00:37:00:06 00:36:58:15
זה יפה!
- זהו.

00:37:03:14 00:37:00:06
כדי שיהיה להם יום טוב,
דבר שהוא לא שלם הוא לא טוב!

00:37:08:12 00:37:03:18
אם ישתה מכוס חסרה ויתחיל את היום
בחסר, היום עצמו יהפוך לחסר.

00:37:11:14 00:37:09:02
זו הסיבה.
- בסדר.

00:37:22:07 00:37:13:03
לא כולם חושבים כך, יש שוני,
יש הטוענים כך ויש הטוענים כך.

00:37:27:06 00:37:23:11
אבל את היית מוזגת
ולא ממלאת את הספל עד הסוף?

00:37:33:15 00:37:28:01
היו אומרים לי למלא את הספל,
מבקשים שאמזוג להם עד הסוף.

00:37:38:17 00:37:34:17
אם הורדתי את הכד כדי שלא אכווה,
הם היו אומרים לי למלא את הספל.

00:37:41:02 00:37:38:17
ואז אחרי שמילאתי את הספל שלהם,
הם מרימים בעצמם ולוקחים את הקפה.

00:37:44:12 00:37:41:05
הם לקחו את זה בעצמם?
- כן, כדי שלא אכווה, הייתי קטנה.

00:37:51:01 00:37:46:13
זה היה עולם מאוד יפה,
אלו היו זמנים טובים באמת!

00:37:55:23 00:37:51:11
אי אפשר לשחזר את זה,
גם אם נרצה הזמן הזה לא יחזור.

00:38:05:07 00:37:57:14
אלו היו זמנים טובים,
באמת, מאוד מאוד!

00:38:13:04 00:38:05:24

איך התחלת לבשל אינג'רה לראשונה?
ספרי לי לפרטי פרטים על המסורת.

00:38:18:12 00:38:13:06
בהתחלה אימי עזבה אותנו והלכה
ואנחנו נשארנו עם אבא שלנו.

00:38:23:01 00:38:18:20
הייתי מבשלת אוכל לאבא שלי
וגם בשביל כולנו.

00:38:26:24 00:38:23:04
הייתי מבשלת לילדים בנפרד
ובשביל אבי בנפרד, ככה זה היה.

00:38:34:08 00:38:26:24
בארצנו, אנשים מבוגרים וילדים
לא אוכלים ביחד, אלא בנפרד.

00:38:40:20 00:38:34:10
למה זה ככה?
- האבות מבוגרים מילדיהם,

00:38:49:15 00:38:41:00
איך אני אסביר לך את זה,
האבא הוא סמל הכבוד של ילדיו,

00:38:55:00 00:38:49:20
לכן קודם מגישים את האוכל לאבא
ורק אז לילדים, מכבדים את האבא.

00:38:57:13 00:38:55:06
איך נהגתם כשהייתם אוכלים?
תסבירי לי בפירוט.

00:39:01:15 00:38:57:17
כשאנחנו אוכלים,
קודם כל ההורים אוכלים לפנינו.

00:39:04:12 00:39:02:00
כשאני אומרת לך את זה,
זה לא אומר שהיינו בצום,

00:39:08:16 00:39:04:18
הם היו נותנים לנו כיבוד
לפני שהיינו אוכלים לפניהם.

00:39:14:05 00:39:09:16
גם כשהוא אכל, הוא נתן
לכל הילדים חתיכה קטנה מהאוכל.

00:39:17:05 00:39:14:07

מה הוא נותן להם?
- חתיכה מהאינג'רה שהוא אוכל.

00:39:24:21 00:39:17:05

נותן ביס לכל אחד מהאחים שלי,
זה היה מיוחד, זה לא כמו פה בארץ.

00:39:30:23 00:39:25:15

תסבירי לנו.
- כשאבי אכל, הדליקו לו אור בעמידה.

00:39:37:12 00:39:31:12

שני אחיי היו עומדים ומאירים לו,
הבנות לא עומדות, רק הבנים.

00:39:41:12 00:39:37:19

ואז אבי היה מגלגל אינג'רה
ונותן להם לאכול.

00:39:46:05 00:39:41:13

ואז אחד מהם היה מחזיק את האור
והשני אכל וככה התחלפו ביניהם,

00:39:53:04 00:39:46:11

ואז אחרי שהוריי מסיימים לאכול,
כל הילדים יושבים לאכול ביחד.

00:39:58:04 00:39:54:12

כל הילדים היו אוכלים ביחד
או שהם היו אוכלים לפי תור?

00:40:05:18 00:39:58:06

בלי תור, כל הילדים הקטנים אוכלים
ביחד, בגלל זה לא היו אכזריים,

00:40:12:16 00:40:05:18

אבל בארץ אנשים רגילים לאכול לבד,
לכן אנשים הפכו להיות אכזריים.

00:40:20:05 00:40:13:08

יש פתגם בארצנו, "מי שאוכל ביחד,
הקדוש יוהנס לא יחסיר ממנו דבר".

00:40:28:23 00:40:21:06

אבל פה בארץ אנשים לא אוכלים ביחד,
אח אחד לא יגע באוכל שאחיו אכל,

00:40:34:00 00:40:30:08

האח לא נוגע באוכל שאחותו אכלה,
אחד לא נוגע בשאריות שאחיו אכל.

00:40:41:07 00:40:34:07
הוא לוקח ביד בעצמו אוכל חדש ואוכל,
בגלל דברים כאלה הם הפכו לאכזריים.

00:40:46:09 00:40:42:10
אני חושבת שזו הסיבה לכל זה,
זה מה שאני חושבת.

00:40:48:06 00:40:46:20
שם כולנו היינו אוכלים ביחד...

00:40:54:17 00:40:48:14
רגע, התחלת לומר שאמך הלכה,
את זוכרת לכמה זמן היא הלכה?

00:41:00:21 00:40:54:22
כן, היא הלכה לישון שם ולחזור
למחרת, כיוון שהמרחק היה גדול.

00:41:02:04 00:41:01:00
היא לא הייתה נשארת
שם לשני לילות!

00:41:06:07 00:41:02:11
באותו יום שהיא הלכה,
באו לביתנו אורחים.

00:41:14:24 00:41:08:00
באו לביתנו גיסו של אבי
ואחיו ביחד עם שני הילדים שלו,

00:41:29:06 00:41:16:00
הבן של אחותו, שני הגיסים שלו ועוד
אח נוסף, ביחד באו חמישה אורחים.

00:41:33:20 00:41:29:09
הבית שלנו היה מזמין אורחים
כיוון שהוא היה בסמוך לשביל,

00:41:37:10 00:41:34:02
אבל הם לא באו אלינו על הדרך,
הם באו במיוחד כדי לבקר את אבי.

00:41:42:21 00:41:37:20
באותו זמן אמי הכינה מראש
בלילה לאנג'רה, לפני שהיא הלכה.

00:41:48:20 00:41:44:07
אבא שלי נלחץ ואמר לעצמו,
'מה אעשה, הגיעו אלינו אורחים'.

00:41:53:13 00:41:49:00
אבא שלי שאל אותי האם
יש אינג'רה, וכמה אינג'רה נשארה.

00:41:55:19 00:41:53:23
הלכתי לבדוק כמה אינג'רה נשארה,
ולא היה מספיק לאורחים.

00:42:00:21 00:41:55:24
באותו זמן רק את היית בבית?
- כן, הייתי הבת היחידה אז.

00:42:02:13 00:42:00:23
את היית הבת הגדולה?
- כן.

00:42:10:15 00:42:02:16
בת כמה היית בזמנו?
- אולי בת 8, משהו כזה, כן, בת 8.

00:42:14:01 00:42:10:22
גם אחייך הגדולים היו בבית?
- לא, כולם היו יותר קטנים ממני!

00:42:17:17 00:42:14:07
כולם היו יותר קטנים ממך?
- כן, כולם היו יותר קטנים ממני.

00:42:20:16 00:42:17:18
אמי לקחה את אחי הגדול איתה.

00:42:25:07 00:42:21:10
ואז אבי אמר, "מה אעשה עכשיו",
השבתי שאני אכין את האינג'רה.

00:42:27:05 00:42:25:13
הוא שאל אותי,
"איך את יודעת לבשל?"

00:42:30:21 00:42:27:17
עניתי שראיתי איך אמי מכינה
את הבצק ועושה מזה בלילה.

00:42:33:22 00:42:31:01
ואז שמתי על האש מים בסיר,
והבאתי את הבצק,

00:42:38:00 00:42:34:11
כפי שאמי הייתה עושה את זה,
לשתי את הבצק בשני ידיי.

00:42:43:19 00:42:38:04
הידיים שלי לא היו חלשות כמו עכשיו,
אחרי שלסתי את הבצק בידיי הקטנות,

00:42:47:06 00:42:43:24
לא היה לי מספיק כוח להחזיר
את הבצק למיכל המיוחד שלו,

00:42:50:01 00:42:47:14
לכן ערבבתי את הבצק בכלי
שבו הכנתי את הבצק.

00:42:53:23 00:42:50:08
רגע, איפה אביך בזמן הזה?
- אבי ישב עם האורחים בחוץ.

00:42:57:19 00:42:55:01
הם ישבו ביחד בחוץ?
- כן, הם ישבו בחוץ ביחד.

00:43:00:23 00:42:57:21
אחרי שדיללתי את הבצק
ושמתי אותו בצד,

00:43:05:23 00:43:01:00
אבי שאל אם אני יכולה להכין
קפה לאורחים, השבתי לו שכן.

00:43:08:16 00:43:06:04
ואז שמתי את הבצק המדולל
בצד והתחלתי להכין להם קפה.

00:43:13:15 00:43:09:01
כיוון שהייתי נכווית מספל הקפה,
בן הדוד שלי חילק את הקפה לאורחים.

00:43:16:13 00:43:13:22
אני הכנתי להם את הקפה
והוא הגיש להם.

00:43:22:01 00:43:16:24
אחרי שהם שתו את הקפה,
ויצאו לטייל בחוץ,

00:43:26:22 00:43:22:09

הדלקתי את האש של הטבון, הטבון
לא היה כמו פה, אלא מקובע באדמה.

00:43:31:19 00:43:27:02
את רק מוסיפה עצים לאש מהצד,
כי הטבון היה מקובע באדמה,

00:43:33:20 00:43:32:05
ואז הוספתי עצים
והדלקתי את האש.

00:43:35:09 00:43:33:23
כשאת אומרת קבוע,
מה הכוונה?

00:43:38:11 00:43:35:10
בונים הכול מבוע,
ועליו מניחים את המחבת.

00:43:42:00 00:43:38:11
לדוגמה, המחבתות
שמייבאים לארץ הן חשמליות.

00:43:47:00 00:43:42:06
בכפר, הבסיס היה בנוי מבוע ומתחתיו
מדליקים אש, לכן לא הייתי נכוות.

00:43:53:05 00:43:47:06
ואז הכנתי את האינג'רה וזה יצא
כמו אינג'רה מטף, אף שהייתה מחיטה.

00:43:56:03 00:43:53:08
רגע תסבירי לי איך ידעת
לשפוך את הבלילה על המחבת?

00:43:59:13 00:43:56:09
עשיתי ככה וככה בשתי ידי!

00:44:04:23 00:43:59:16
זה היה לי כבד, אז החזקתי את זה
בשני ידי ויצקתי מסביב למחבת.

00:44:06:07 00:44:05:05
יצא לך טוב?
- בטח.

00:44:09:18 00:44:06:09
איך יצאה לך האינג'רה הראשונה?
- עשיתי אחת לניסיון.

00:44:16:10 00:44:09:22
הראשונה יצאה טוב, ואז עשיתי
הרבה אינג'רה ושמתי בערימה.

00:44:21:11 00:44:16:18
כשאבי נכנס וראה את האינג'רה,
הוא הרים למעלה ונישק אותי.

00:44:29:09 00:44:23:05
אחרי שהרים אותי ונישק אותי, אמר,
"בתי יקירתי תבורכי תגדלי לגדולות".

00:44:34:08 00:44:29:23
ואז שמתי על האש את תבשיל השעועית
שאימי הכינה מראש, אני לא הכנתי.

00:44:36:22 00:44:34:13
אמי הייתה מאוד מסודרת,
היא שמרה כל דבר במקום שלו.

00:44:39:04 00:44:37:04
ואז לקחתי את השעועית
ושמתי על האש,

00:44:45:00 00:44:39:10
כפי שהיא הייתה מוסיפה חריף לתבשיל
בעזרת כף מיוחדת שהייתה לה.

00:44:49:00 00:44:45:04
כמו הכף שיש פה בארץ,
הכף להוספת החריף, זה דומה.

00:44:51:20 00:44:49:03
שמתי את החריף בסיר
בעזרת אותה הכף.

00:44:58:06 00:44:52:07
באתיופיה, כשמגישים את האינג'רה,
האישה מסמנת ומגישה את האוכל.

00:45:01:14 00:44:58:16
אני לא יכולתי לעשות את זה,
אז בן דוד שלי הוציא את התבשיל.

00:45:03:22 00:45:01:15
הוא סימן לי ואני הגשתי
להם את האינג'רה.

00:45:11:00 00:45:04:04
למחרת בבוקר הכנתי להם קפה,

הם אכלו מהתבשיל שנשאר מאתמול.

00:45:16:16 00:45:11:15
אחרי שחיממתי שוב את התבשיל,
הם רצו לקחת אוכל לדרך.

00:45:20:04 00:45:17:02
בעלה של דודה שלי אמר לי,

00:45:30:15 00:45:21:16
"באינג'רה אחת תמרחי לנו רוטב,
ובאינג'רה השנייה אל תמרחי רוטב".

00:45:35:21 00:45:31:01
איפה הוא אמר לך לשים את האינג'רה?
- היה להם מנשא לאוכל, כמו אלו.

00:45:41:08 00:45:36:02
אבל אותם זה שימש ככלי
לנשיאת אוכל כשיצאו מביתם.

00:45:45:13 00:45:41:15
הם ביקשו שאשים להם
את האוכל במנשא שהביאו איתם.

00:45:48:23 00:45:45:19
שמתי להם את האוכל במנשא,
והם הלכו לדרכם.

00:45:56:19 00:45:49:20
הם לקחו את האינג'רה היבשה
כדי להראות לאחרים מה שעשיתי.

00:46:07:03 00:46:01:02
הוא לקח והראה להם
ועבר זמן מה.

00:46:12:10 00:46:07:11
כשעמדנו לעזוב את אברה-מריים,
יחד עם אימי, הייתי בת 9.

00:46:15:14 00:46:13:00
הלכנו לישון אצל דודה שלי,

00:46:19:21 00:46:16:01
ואז דודתי קראה לאמי
בשם טאטייהו, אמי ענתה לה, כן.

00:46:24:03 00:46:20:17
היא שאלה אותה, האם יש לך

בת אחרת או שזו הבת היחידה שלך?

00:46:26:15 00:46:24:10
אמי ענתה לה, זו בתי היחידה.

00:46:29:02 00:46:26:23
ואז היא אמרה לאמי,
זו היא שבגללה נזפים בכל הבנות!

00:46:35:17 00:46:31:04
אמי אמרה, אלוקי אברהם,
היא שאלה, איינעלם, מה היא עשתה?

00:46:39:02 00:46:36:20
דודתי ענתה לה, אבא רסקיי הביא
איתו אינג'רה כשהוא ביקר בביתכם,

00:46:42:22 00:46:39:08
והתלונן שאנחנו לא מצליחות
להכין אינג'רה טובה מתירס,

00:46:47:06 00:46:43:04
והראה לנו איך הבת של סנדיי
(אני) הכנתי מקמח חיטה

00:46:52:14 00:46:48:03
אנג'רה שנראית מקמח טף,
וככה הם נזפו בנו.

00:47:03:09 00:46:59:05
ככה עשיתי, ואבא שלי
היה אוהב אותי מאוד!

00:47:12:11 00:47:04:05
אמא שלי הייתה אשת עמל
ומאוד חרוצה, אבל היא הייתה אומרת,

00:47:18:05 00:47:12:14
"לא בזכות ילדי תזכה נשמתי למחילה
מהשמים, אלא בזכות ילדי החורגים".

00:47:22:18 00:47:18:20
היא הייתה אומרת לנו, אוי ואבוי
למי שיגע בילדים החורגים שלי!

00:47:29:01 00:47:23:00
מה הכוונה שלה?
- ילדיה החורגים יזכו את נשמתה.

00:47:34:15 00:47:29:16

לא התייחסה אליהם כמו אימא חורגת.
- תמשיכי לספר לנו באמהרית.

00:47:39:18 00:47:35:09
היא לא התייחסה אליהם רע
כמו שאר האימהות החורגות,

00:47:42:15 00:47:40:02
לא! היא תמיד אמרה,
הם אלו שיזכו את נשמתי בשמיים.

00:47:46:11 00:47:43:24
היא האמינה שעליה לשמור
ולטפל היטב בילדיה החורגים,

00:47:51:01 00:47:46:20
ואז כשישאלו אותה האם
היא דאגה להם לאוכל ולשתייה,

00:47:56:24 00:47:51:10
הם העידו בעצמם,
שהיא דאגה שלא יחסר להם אוכל.

00:48:03:02 00:47:58:01
אמי הייתה אישה מאוד טובה
אשת אלוקים (ישרה), זיכרונה לברכה!

00:48:05:08 00:48:03:17
אך היא הייתה נותנת
עדיפות לילדים החורגים?

00:48:11:18 00:48:05:14
כן, כעסתי כי הייתי ילדה,
אבל היום אני מבינה את זה.

00:48:16:09 00:48:11:23
כילדה, מה חשבת על זה?
- כעסתי מאוד בלב שלי!

00:48:24:16 00:48:20:04
אמרתי לעצמי, למה היא מתייחסת
אליי ככה, הרי גם אני הבת שלה!

00:48:28:20 00:48:24:23
אבל כיום, כשאני מזכרת בה
וחושבת על מעשיה,

00:48:38:16 00:48:29:00
השיעור שלמדתי ממנה
הוא העיקרון שעל פיו אני חיה.

00:48:42:24 00:48:39:09
היא לימדה אותי רוב מה שאני יודעת,
אמי הייתה ידענית גדולה.

00:48:48:16 00:48:44:23
כשהיא דיברה, היא הסבירה הכול
בפירוט רב, עם הסברים ונימוקים.

00:48:52:19 00:48:49:00
היא הייתה מצטטת
שבפרק מסוים כתוב כך וכך,

00:48:56:15 00:48:52:22
היא לא ידעה לקרוא
אך היה לה ראש טוב.

00:49:04:24 00:48:56:17
מה את הכי זוכרת מאמך?
- אני זוכרת ממנה הכול.

00:49:09:01 00:49:04:24
היא הייתה יושבת ומדברת איתך?
- כן, היא הייתה מדברת איתנו.

00:49:11:04 00:49:09:04
מה הייתה מספרת לך?
- היא הייתה מספרת לנו,

00:49:17:02 00:49:12:10
היא הייתה אומרת לנו,
בואו אספר לכם סיפורי משל.

00:49:21:06 00:49:17:12
כשהיא הייתה אומרת שתספר לנו אגדות,
חשבתי שהיא תספר לנו סיפורי אגדות.

00:49:23:17 00:49:21:09
היא הייתה אומרת לנו,
בואו שבו ואספר לכם.

00:49:26:17 00:49:24:13
היינו יושבים ומקשיבים לה.

00:49:31:04 00:49:28:09
היא הייתה מספרת לנו
איך בני ישראל יצאו ממצרים.

00:49:36:22 00:49:31:19
כיום, כשאני שומעת את הסיפורים

בעברית ובהזדמנויות שונות,

00:49:41:00 00:49:37:14
אני מתפלאת וחושבת לעצמי,
זה מה שאימי הייתה מספרת לנו!

00:49:46:23 00:49:41:05
אני רואה את זה רק בשביל
להבין את הסיפור באופן כללי,

00:49:53:01 00:49:47:07
אבל כבר ידעתי הכול, ממה שאמי,
זיכרונה לברכה, סיפרה לנו.

00:49:59:22 00:49:55:03
היא נפטרה פה בארץ?
- כן, היא נפטרה בארץ לפני 7 שנים.

00:50:04:15 00:50:00:03
כשהיא הגיעה לארץ וסיפרה את זה,
הם התיישבו בעתלית.

00:50:10:23 00:50:05:06
איש אחד אמר לה, "גברת אל תדברי,
הם ישאלו אותך שאלות."

00:50:15:17 00:50:11:11
אמרו לה שאם היא תגיד שהיא יודעת,
יחקרו אותה ולא יתנו לה מנוחה.

00:50:19:01 00:50:16:01
היא אמרה "אבא זכריה, שיזכה
לאריכות ימים, הזהיר אותי."

00:50:22:18 00:50:19:10
"כמעט סיפרתי להם הכול,
כי חשבתי שכאן זה כמו פעם."

00:50:26:06 00:50:23:04
לכן לא סיפרתי להם שום דבר,
ככה היא סיפרה לי.

00:50:31:20 00:50:26:13
ואז שאלתי אותה, אימא,
למה שתקת במקום לספר להם?

00:50:41:00 00:50:32:00
כשאת מדברת על מה שאת יודעת,
בין אם נפחות, אריגה, קדרות,

00:50:43:07 00:50:41:03
אם את לא עובדת ומראה את כישוריך,
אי אפשר לדעת מי את באמת.

00:50:47:15 00:50:44:13
אמרתי לה, אבל היית צריכה
לספר להם הכול.

00:50:50:21 00:50:47:23
היא השיבה לי, בתי, עשב ולב אדם
אינם צומחים כלפי מטה."

00:50:53:20 00:50:50:23
מה יכולתי לעשות, פחדתי לספר אחרי
שהזהירו אותי, ככה היא השיבה לי.

00:51:01:16 00:50:55:18
הייתם מפיקים דבש בחצר הבית.
- כן.

00:51:07:18 00:51:01:16
איך מפיקים את הדבש, איפה היו שמים
את הכוורת, מה את זוכרת מהילדות?

00:51:12:23 00:51:08:02
את הכוורת מכינים במבוק.

00:51:19:15 00:51:12:24
את החלק האחורי עושים צר,
ואת החלק הקדמי היו מרחיבים.

00:51:25:03 00:51:19:20
עושים את זה כמו סל,
את יודעת מה זה סל? זה כמו סל!

00:51:30:16 00:51:25:09
זה דק וגלילי, פתוח משני הצדדים.
- מאיזה עץ מכינים אותו?

00:51:33:03 00:51:30:20
את לא יודעת מה זה במבוק?
זה נקרא עץ במבוק!

00:51:37:04 00:51:33:12
העץ נקרא במבוק?
- כן, עץ במבוק.

00:51:41:19 00:51:37:05
הוא חוצה את עץ הבמבוק
והיה מכין מזה גם את הסלים.

00:51:46:15 00:51:42:03
סל שמשמש לאחסון מזון, הוא לוקח
את הסל ותולה אותו על עץ.

00:51:52:15 00:51:46:21
מי תולה אותו?
- אבא שלי, אבא.

00:51:58:06 00:51:52:19
קודם הוא היה בונה את הכוורת,
ואז אוטם אותה מפנים בבועץ.

00:52:06:15 00:51:58:09
אוטמים את החלק הפנימי בבועץ
המורכב מעשב, מוץ, עפר וגללי בקר.

00:52:10:21 00:52:06:18
אחרי שזה מתייבש, זה עובר
תהליך עישון, יש לו כלי עישון.

00:52:16:08 00:52:11:01
הוא יוצר עשן מגללי בקר, עצים ועוד.
- מה עוד?

00:52:19:03 00:52:16:23
נכון יש עץ שנקרא אחומה?

00:52:20:20 00:52:19:04
אחומה?
- כן, אחומה.

00:52:23:13 00:52:20:21
למה זה שימש?
- זה שימש אותו לגיפור של הסל.

00:52:31:20 00:52:23:15
הבנתי, מה מיוחד בעץ שנקרא אחומה?
- יש לו ריח טוב שמושך דבורים.

00:52:33:19 00:52:31:22
זה עץ שיש לו ריח?
- כן.

00:52:40:14 00:52:34:05
אחרי הגיפור הוא תולה את הסל על עץ,
הוא קושר חזק כדי שהסל לא ייפול.

00:52:46:19 00:52:40:18
הוא מחבר את זה לענף עם שתי זרועות,

כשהדבורים מריחות הן נכנסות לכוורת.

00:52:51:04 00:52:47:00
ואז הוא בודק שהדבורים נכנסו
לכוורת ומביא את זה הביתה.

00:53:01:23 00:52:51:06
הכוורת הייתה גדולה, בצד אחד
היה סגור, ולכניסה היה פתח צר.

00:53:07:03 00:53:02:00
אחרי שהוא אטם את הכוורת מסביב,
היה פתח כזה, שדרכו הדבורים יצאו.

00:53:13:18 00:53:07:07
כשאת יוצאת ומסתכלת על הכוורת,
הדבורים יצאו מהחור כדי לינוק צוף.

00:53:20:03 00:53:13:23
יום אחד דבורה אחת ילדה.
- מה זאת אומרת ילדה?

00:53:27:15 00:53:20:05
נולדת מלכה אחרת, במקרה כזה
חלק מהדבורים עוזבות את הכוורת.

00:53:30:24 00:53:27:21
הדבורים היו מתרבות,
הם מתרבות כמו בני אדם,

00:53:33:20 00:53:31:03
כמו שאר היצורים בטבע!

00:53:40:05 00:53:34:01
יום אחד אבי ראה שהמלכה עוזבת,
ראיתי מה הוא עשה באותו יום.

00:53:47:03 00:53:40:24
ראיתי את אבי לוגם מים ומשפריץ
לתוך הכוורת דרך החור הקטן.

00:53:52:11 00:53:47:06
ואז הזכר זחל באטיות,
ועלה על המלכה.

00:53:56:13 00:53:52:17
תסבירי לי היטב,
קודם הוא בנה את הכוורת.

00:53:59:17 00:53:56:16

לאחר מכן אביך השפריץ מים
לתוך הכוורת, לא הבנתי את זה.

00:54:01:20 00:53:59:19
הוא השפריץ מים על הדבורים.
- בשביל מה?

00:54:06:07 00:54:02:08
את מה שהסברתי לך עושים
אחרי שהדבורים מתרבות.

00:54:12:09 00:54:06:17
תחילה הדבורים מייצרות את הדבש,
ואז אוספים את הדבש פעם-פעמיים.

00:54:20:13 00:54:12:13
בפעם השלישית, הדבורים מפסיקות
לייצר דבש, והן מתרבות שוב.

00:54:23:12 00:54:21:08
הדבורים התרבו?
- כן, הם התרבו.

00:54:28:17 00:54:23:14
ואז נוצרה מלכת דבורים נוספת.
- באותה הכוורת.

00:54:34:11 00:54:28:17
ואז אותה מלכה לוקחת איתה
חלק מהדבורים ועוזבת את הכוורת.

00:54:40:06 00:54:34:13
חלק מהדבורים עוזבות ומתיישבות
על עץ או על קקטוס מרוחק.

00:54:45:17 00:54:40:10
אבל איך אביך ראה והשגיח על כל זה?
- כשהוא היה בעבודה אנחנו השגחנו.

00:54:51:02 00:54:46:00
ביקשו מכם לשמור, על מה השגחתם?
- ביקשו מאיתנו להשגיח על הדבורים.

00:54:56:17 00:54:51:10
ראינו לאן הן עזבו אחרי הרבייה
כדי שהדבורים לא יעלמו אחרי הלידה.

00:55:04:20 00:54:57:02
ואז הוא בנה כוורת נוספת והכניס את
המלכה לתוכה, כפי שהוא עשה לפני כן.

00:55:09:17 00:55:04:22
איך הוא תופס את הדבורה?
- אמרתי לך, הוא משפריץ עליה מים.

00:55:15:22 00:55:10:02
כשהמים מקררים אותן, הם לא עוזבות
את הכוורת, והם לא יכולות לעוף.

00:55:20:08 00:55:17:03
הוא משפריץ את המים על הדבורים?
- כן, על הדבורים.

00:55:24:19 00:55:20:10
הוא השפריץ מים על נחיל הדבורים,
לכל היותר הערמות היו בגודל כזה.

00:55:29:08 00:55:25:05
הדבורים עצמן?
- כן, הן נערמות לגוש גדול ונתלות,

00:55:32:20 00:55:29:14
וברגע שהמלכה יוצאת מהכוורת...

00:55:36:16 00:55:32:24
איך את מזהה את המלכה?
- המלכה הייתה יותר גדולה,

00:55:40:03 00:55:36:19
והחלק האחורי שלה בולט,
היא לא נראית כמו דבורה רגילה.

00:55:46:02 00:55:40:21
היא אדומה, חלק מגופה התחתון אדום,
גם ראשה שונה, היא יפה באופן מיוחד!

00:55:50:23 00:55:46:09
ראיתי פעם איך הוא הוציא אותה,
והוא הראה לי ואמר שזו המלכה.

00:55:55:16 00:55:51:03
ראיתי איך הוא קוצץ לה
את הכנפיים, גם אני עשיתי כמוהו.

00:56:00:04 00:55:55:17
הלכנו אמי ואני, אמי הייתה
עם תינוק, לכן נכנסה הביתה.

00:56:06:24 00:56:00:11
ביקשתי ממנה לתת לי את המים,

השפרצתי מים כמו שאבי עשה,

00:56:14:12 00:56:08:06

וכשהמלכה יצאה באטיות,
תפסתי אותה ורצתי לאמי.

00:56:17:00 00:56:15:13

שאלתי אותה, אתה-אבבה,
האם זוהי המלכה.

00:56:19:13 00:56:17:01

היא השיבה לי, כן זו היא,
תיזהרי שהדבורים לא יעקצו אותך.

00:56:22:21 00:56:20:01

היא אמרה לי שזו המלכה
ואז היא קיצצה את הכנפיים שלה.

00:56:25:13 00:56:23:20

ואז לקחתי אותה...
- איך היא קיצצה את הכנפיים שלה?

00:56:30:02 00:56:26:06

ככה, את לא מקצצת הכול,
רק חלק, כדי שהיא לא תעוף.

00:56:33:13 00:56:30:04

עם מה קיצצה?
- יש כלי קיצוץ, מספרים.

00:56:40:07 00:56:34:08

היא קיצצה את כנפיה ונתנה לי,
לקחתי והנחתי אותה למעלה על העץ.

00:56:43:18 00:56:40:12

ואז חיכיתי, היא לא עפה
ולא ברחה ואז אבי הגיע.

00:56:47:00 00:56:44:11

ואז אמי אמרה לו,
לאה השאירה את הדבורים,

00:56:50:03 00:56:47:07

אחר כך הוא הביא כוורת אחרת
ושם אותן באותה כוורת.

00:56:54:09 00:56:50:09

אחר-כך גם האחים שלי,
בכל פעם שהלכו אל היער...

00:56:56:05 00:56:54:12

רגע, קודם תסיימי
את הנושא הזה.

00:56:59:05 00:56:56:06

כשעשית את כל זה, הדבורים...
- הם לא בורחים!

00:57:02:19 00:56:59:11

הם לא יכולות לעוף?
- אם המלכה לא עפה, הן לא עפות.

00:57:10:23 00:57:02:22

אבל היא לא תמות לך בידיים?
- היא לא תמות, יש לה שתי כנפיים.

00:57:17:07 00:57:11:02

לא קוצצים הכול, רק מורידים
קצת בקצוות כדי שלא תעוף.

00:57:20:23 00:57:17:13

אם יש לה כנפיים היא תעוף.
- בסדר.

00:57:24:04 00:57:21:16

אז עכשיו צריך כוורת אחרת?

00:57:30:00 00:57:24:07

כשאת לוקחת את המלכה לכוורת החדשה,
כל הדבורים הולכות ונכנסות אחריה.

00:57:33:19 00:57:30:09

אבל איך הן לא באו אחרייך
כשלקחת את המלכה?

00:57:39:18 00:57:34:03

אחרייך? התכסיתי בבגדים ככה,
התחבאתי והתרחקתי מהן מהר.

00:57:44:03 00:57:39:21

איך באמת התגוננת מפניהם?
- להראות לך עכשיו איך התכסית?

00:57:47:22 00:57:44:05

לא, לא, לא.
- בסדר, אבל תסבירי לי מה עשית.

00:57:52:21 00:57:48:01

עם הנטלה, הבגדים, את עושה ככה,
רק העיניים שלך גלויים.

00:57:58:06 00:57:53:16
ואז את הולכת, גם אם יתקרבו אלייך, הן יעמדו על הבגדים,

00:58:00:15 00:57:58:07
אבל הן לא יעקצו אותך, הן לא יצליחו להגיע לגוף שלך.

00:58:06:14 00:58:01:06
זהו, ככה לקחתי את המלכה ושמתי אותה במקום.

00:58:12:02 00:58:07:04
אחר-כך אבא שלי בא והחזיר את המלכה אל הכוורת.

00:58:17:14 00:58:13:10
גם אחי היה מאוד ידען, הוא לא עלה לארץ.

00:58:24:19 00:58:18:12
הוא רצה להגיע למטמה ומשם נעלם, עד היום לא ידוע אם הוא חי או מת.

00:58:28:22 00:58:25:17
האח הזה גם ידע היטב לטפח כוורות.

00:58:32:02 00:58:29:04
אבל אחרי שהוא עזב, גם אני כבר לא התעסקתי עם הדבורים.

00:58:36:16 00:58:32:08
עשיתי את זה עד שאחיי הקטנים גדלו, כל זה היה כשהם היו עוד קטנים.

00:58:41:15 00:58:37:02
מאז שהם גדלו, לא עסקתי יותר עם דבורים וכבר בגיל 12 התחתנתי.

00:58:46:00 00:58:41:23
זהו, וככה זה נשאר, זהו, זה מה שהיה לי בילדות.

00:58:51:04 00:58:46:24
חכי, כדי שתמיד יהיה דבש...

00:58:56:00 00:58:52:20
כדי שתמיד יהיה דבש, איך מתחזקים את הכוורת?

00:58:59:09 00:58:56:11

הדבש באתיופיה...
- תספרי לי מה שהיה אצלכם בבית.

00:59:02:24 00:58:59:11

הדבש של הבית שלנו,
של הכפר שחיינו בו,

00:59:08:07 00:59:03:02

אם אין פרחים,
כאשר הפרחים נובלים, אין דבש.

00:59:14:13 00:59:08:13

הדבש נאסף מחודש ספטמבר
ועד חודש נובמבר.

00:59:21:02 00:59:14:15

אבל אם ליד ביתך היו פרחים
של עצים מסוג "וונזה" או עץ אחר,

00:59:26:04 00:59:22:08

אפשר היה להפיק דבק,
אבל אם אין פרחים, אין דבש!

00:59:30:08 00:59:26:10

אביך היה מגדל פרחים בשביל הדבש?
- לא, לא.

00:59:37:06 00:59:31:02

אבל העץ שנמצא בסביבת הבית,
הוא לא היה כורת אותו.

00:59:40:21 00:59:37:20

ליד הבית שלנו היו הרבה עצים.

00:59:45:01 00:59:41:13

וכשהוא נכנס בהתחלה,
אחרי שבנינו בית,

00:59:48:23 00:59:45:10

הוא היה מניח אבנים בחצר
שעליהן היו מתיישבים אורחים,

00:59:56:00 00:59:48:23

הוא היה מסדר את האבנים בצדי הבית
ומושיב שם את האורחים.

00:59:59:00 00:59:56:02

כשאורחים היו מגיעים ושואלים

מה שלומנו, ויושבים עליהן,

01:00:02:05 00:59:59:01
כמו הכיסא שאני יושבת עליו,
האורחים היו מתיישבים על האבנים.

01:00:11:08 01:00:02:20
אבל הייתי רוצה לדעת על הפקת הדבש.
אם הוא לא דואג לפרחים...

01:00:17:12 01:00:11:12
באתיופיה, הפרחים לדבורים
גדלו מהאל, הכול גדל בזכות האל.

01:00:22:15 01:00:18:00
כל מה שקשור לטבע צמח
בעונה שלו באופן טבעי.

01:00:29:04 01:00:23:02
ואם יש נהר בקרבת מקום, אם יש מים,
הפרחים שגדלו ליד הנהר היו פורחים,

01:00:37:15 01:00:29:17
וכך הדבורים היו יונקים את הצוף,
לא שתלו פרחים במיוחד כמו בארץ.

01:00:44:10 01:00:39:14
לא נתנו שום מזון לדבורים,
הן התקיימו ממה שהאל נתן להם.

01:00:47:03 01:00:44:12
וככה הן ינקו את הצוף
והעבירו אותו לכוורת, זהו.

01:00:52:08 01:00:47:13
אוקיי, איך נעשה איסוף
הדבש כאשר הדבש מוכן?

01:00:57:24 01:00:52:10
כשהדבש מוכן מריחים אותו, יש לזה
ניחוח של משקה טג' העשוי מדבש.

01:01:05:02 01:00:58:06
פעם אחת, כשהייתי ילדה,
זה היה בזמן שאספו את הדבש,

01:01:08:17 01:01:05:02
שמעתי אותם אומרים,
יש ניחוח של משקה טג' ושל דבש.

01:01:11:14 01:01:08:18
גם אני הרחתי את זה, ותהיתי לעצמי
האם לריח הזה הם קוראים טג'.

01:01:19:18 01:01:11:17
בפעם אחרת, כשעברתי בחצר הבית
עם אבי, הרחתי את אותו הריח.

01:01:29:04 01:01:19:22
אמרתי, יטא, יש דבש בכוורת הזאת,
הרחתי את ריח הטג' שכבר הכרתי.

01:01:34:05 01:01:29:15
הוא אמר, יכול להיות שבתי צודקת
אבל אין אור עכשיו וגם אין קרשים,

01:01:38:02 01:01:34:07
איך אוכל לראות את זה? אפילו אין לי
גלילים של בקר כדי להדליק אור.

01:01:45:08 01:01:38:08
אמרתי לו, אני אביא מהגדר.
הבית שלנו היה מגודר מסביב.

01:01:50:07 01:01:45:13
הלכתי לגדר,
משכתי קרשים והבאתי לו.

01:01:56:03 01:01:50:24
כמו כן אמרתי לו שראיתי
גללי פרות והבאתי גם אותם.

01:01:59:07 01:01:56:08
ואז הוא הסתכל על הכוורת
והיא הייתה מלאה בדבש.

01:02:04:23 01:02:00:14
ותוך כדי שהוא הוציא את הדבש,
הוא אמר לי, ילדתי, הכול בזכותך.

01:02:07:15 01:02:05:13
זהו, אבל איך רודים את הדבש?
תסבירי לי את זה.

01:02:10:15 01:02:07:21
אני מספרת לך, קודם כל מדליקים
את גללי הפרות היבשה ויוצרים עשן.

01:02:19:20 01:02:11:16
יש כלי מיוחד שנראה כמו סל

שבו מדליקים את גללי הפרות,

01:02:22:15 01:02:20:07

הכלי מחזיק את הכול,
אבל יש לו גם ידית אחיזה.

01:02:26:11 01:02:22:23

כשהוא אוחז את זה ככה
ומכניס עשן, רק כך אפשר.

01:02:31:20 01:02:26:17

הוא פותח את הכוורת ושם את הסל
בפתח של הכוורת, כי הכוורת סגורה.

01:02:36:14 01:02:31:22

הדבורים לא יכולות לצאת,
יש רק פתח קטן לכוורת.

01:02:44:21 01:02:37:01

לאחר שאבי פתח את הכוורת,
הדבורים זזו לכיוון היציאה,

01:02:47:04 01:02:45:00

כשהדבורים זזות אחורה,
אבא שלי אוסף את הדבש.

01:02:52:15 01:02:48:00

כשהוא אסף וחזר הביתה, הוא אמר,
בתי, מצאתי את זה בזכותך.

01:02:56:04 01:02:52:24

ואז הוא לקח כלי שנקרא
דקה (קערה) ושפך את הדבש שאסף.

01:02:59:16 01:02:56:06

מה זה דקה?
- את לא יודעת מה זה דקה?

01:03:01:24 01:03:00:06

כלי שנקרא גבטה את מכירה?
- בסדר.

01:03:04:02 01:03:02:00

אז זה כמו גבטה,
זה אותו דבר!

01:03:08:22 01:03:04:07

הוא שם בכלי הזה את הדבש,
תוך כדי שהוא מנקה אותו ככה.

01:03:13:23 01:03:08:24
את מה הוא מנקה?
- את הדבורים שנמצאות על הדבש.

01:03:18:01 01:03:14:02
כשהוא רודה את הדבש,
הדבורים יוצאות עם הדבש.

01:03:24:18 01:03:18:05
הוא מסיר אותן בעזרת מברשת,
ואז מנקה ומוציא את הדבש.

01:03:32:00 01:03:25:05
ואז הוא קרא לי ונתן לי לאכול דבש,
והדבורה עקצה אותי בפה וקפצתי.

01:03:40:08 01:03:34:01
קפצתי במקום, כל הפנים שלי התנפחו,
רק טעמתי מהדבש ולא אכלתי ממנו.

01:03:46:13 01:03:40:19
ואז הוא נתן לי לחם, וכשהרגשתי
טוב אכלתי את זה.

01:03:48:18 01:03:47:11
ואז הוא ערבב את הדבש...

01:03:53:13 01:03:48:20
יש תרופה לעקיצה של דבורים?
- לא, זה עובר לבד.

01:03:56:20 01:03:54:06
לא, זה רק נפיחות.
לא פחדנו מהדבורים

01:04:02:23 01:03:57:12
כשיש הרבה עקיצות, אומרים שהארס
יכול להרוג, אבל אנחנו היינו בסדר.

01:04:07:01 01:04:03:11
כשאמרת "הוא חותך", למה התכוונת?
- זה נעשה עם סכין.

01:04:15:07 01:04:07:03
הוא לא חותך באלכסון, הוא מחזיק
סכין ארוכה ככה וחותך את זה אופקית.

01:04:20:20 01:04:15:14
הוא חותך ככה במאוזן שוב בצד השני,
ועוד פעם הוא חותך ככה במאוזן.

01:04:25:05 01:04:20:24
הוא תופס את הדבש מלמעלה ומוריד,
כשזה נופל, הוא מושך אותו החוצה.

01:04:31:24 01:04:25:21
בסדר, הדבורים היו אוגרות את הצוף
באותה כוורת? הכוורת בשימוש?

01:04:35:01 01:04:31:24
כן, הוא מתקן את הכוורת שוב.
- הדבורים נכנסות שוב ומייצרות דבש?

01:04:41:11 01:04:35:02
כן, הן לא עוזבות, אחרי שמוציאים
את הדבש, למחרת הן שוב מייצרות דבש.

01:04:47:01 01:04:42:10
הן ממלאות את הכוורת מחדש
בדבש, בדיוק כמו שהיה.

01:04:51:05 01:04:49:09
זהו, מעשה האל.

01:04:58:07 01:04:51:09
כמה זמן לוקח? למשל אחרי שחתכת
ואחרי שהוצאת את הדבש מהכוורת?

01:05:01:11 01:04:58:15
כמה זמן לוקח לכוורת
להתמלא שוב בדבש?

01:05:06:19 01:05:02:11
אם יש פרחים, היא מתמלאת מהר.
- מהר, הכוונה ליום-יומיים?

01:05:13:08 01:05:07:24
כשאת באה למחרת, את כבר
רואה שהכוורת התחדשה.

01:05:17:04 01:05:13:18
אבל כיוון שהכוורת
הייתה סגורה,

01:05:24:01 01:05:17:09
האיסוף של הדבש נעשה בספטמבר,
זאת העונה שלו לפי הלוח האתיופי.

01:05:29:14 01:05:24:10
גם בנובמבר ודצמבר רודים דבש.

01:05:39:00 01:05:34:00
מחודש דצמבר והלאה אין דבש,
לא רודים, זה נגמר.

01:05:43:08 01:05:39:06
אבל בכפרים שגדלו בהם עצי "וונזה",
היה דבש גם בשאר העונות.

01:05:45:14 01:05:44:00
אמנם לא הפיקו הרבה דבש,
אבל היה להם דבש.

01:05:47:24 01:05:45:22
כיוון שיש לעץ הזה פרחים,
אז היה דבש.

01:05:52:01 01:05:48:03
כמה דבר אפשר לאסוף
מכורת אחת, בספטמבר לדוגמה?

01:05:57:22 01:05:52:17
פעם אחת, חותכים רק פעם אחת וזהו,
בשביל פעם שנייה צריכים לחכות.

01:06:04:08 01:05:57:22
בנובמבר ודצמבר ישנו דבש לבן,
מי שחידש את הכורת, מצא דבש לבן.

01:06:08:15 01:06:05:01
אבל זה קורה רק כשיש פרחים,
אם אין פרחים אז אין דבש.

01:06:17:20 01:06:09:18
אוקיי, באיזה כלי מאחסנים את הדבש
כדי שלא יתקלקל? יש משהו מיוחד?

01:06:22:14 01:06:18:06
שמים את הדבש באגניות
וזהו, זה הכול!

01:06:30:21 01:06:22:17
בתוך אגניות?
כן, מרסקים ומכניסים לאגניות.

01:06:35:21 01:06:30:21
ואז את אוטמת בבוע מסביב,
אוטמים כדי שהדבורים לא יכנסו.

01:06:42:03 01:06:36:00

מה זאת אומרת, אוטמים?
- עם משהו מיוחד, כמו דבק.

01:06:47:07 01:06:42:07
תמשיכי לדבר באמהרית
- כמו שמדביקים בדבק.

01:06:54:08 01:06:47:14
עם איזה חומרים?
- מערבבים קש עם בוץ ואוטמים מסביב.

01:07:00:13 01:06:54:16
את סוגרת את פתח הכוורת
ואוטמת מסביב עם הבוץ.

01:07:03:20 01:07:00:21
אם אוטמים את זה,
הדבורים לא נכנסות יותר.

01:07:11:19 01:07:04:13
את זה פותחים כשרוצים לפתוח,
לא פעם אחת, אלא אפילו פעמיים.

01:07:14:18 01:07:12:14
אבא שלי לא היה מוכר (את הדבש).

01:07:19:23 01:07:16:12
הדבש היה לשימוש ביתי,
למקרים שבאו אורחים חשובים.

01:07:23:23 01:07:20:13
אם לא היה משקה טלה,
מגישים להם משקה שעשוי מדבש.

01:07:28:19 01:07:24:07
איך מכינים משקה מדבש?
- מערבבים את הדבש עם מים.

01:07:32:22 01:07:29:07
בהתחלה את מערבבת עם מים,
ואז מסננת עד שהוא צלול,

01:07:36:08 01:07:32:23
ואז ממלאת בבקבוק דלועית,
ומגישה את זה לאורחים.

01:07:38:06 01:07:36:18
זה כשאין משקה טלה!

01:07:42:13 01:07:38:19

אך אם יש משקה טלה,
והיה מגיע אורח שאבי מאוד אוהב,

01:07:46:20 01:07:42:21
היו מוהלים את משקה הטלה
בדבש ומגישים לאורח.

01:07:49:19 01:07:47:16
זה טעים?
- מאוד!

01:07:52:12 01:07:50:02
בסדר.
- את זה אני זוכרת.

01:07:58:02 01:07:52:20
באילו דרכים אחרות
ניתן לאכול דבש?

01:08:05:24 01:07:58:06
באותו הזמן שהם רודים את זה
הם היו מרתיחים מים ודבש,

01:08:09:23 01:08:06:03
אחרי שהם מרתיחים את זה יחד,
את שותה את זה כמו קפה.

01:08:13:12 01:08:10:01
זה טעים?
- ברור!

01:08:21:10 01:08:17:01
למה זה עוד מועיל, יש לדבש
וד תועלת, מישהו שנעזר בו?

01:08:29:12 01:08:23:18
הדבש טוב לגרון, את זה אני זוכרת.
- למה הוא טוב?

01:08:32:19 01:08:29:14
כשלאדם מסוים כאב הגרון,
היו מחפשים עבורו דבש.

01:08:36:06 01:08:33:08
היו מחפשים דבש בשביל התרופה.
- בסדר.

01:08:41:07 01:08:36:10
כאשר הוא אוכל את הדבש,
אם הייתה לו נפיחות, היא יורדת.

01:08:44:02 01:08:42:12
זה מה שאני יודעת
ולא מעבר לזה.

01:08:50:01 01:08:44:09
הוא מחזיק את הדבש בגרון?
- לא, הוא לועס את חלת הדבש,

01:08:52:20 01:08:51:07
היו משתמשים בדבש
בתור תרופה.

01:08:56:15 01:08:53:08
תרופה רק לגרון?
- זה מה שאני יודעת.

01:09:02:04 01:08:57:17
טוב, עכשיו נעבור לדבר
על הנושא של התפירה.

01:09:11:10 01:09:05:20
אני מתכוונת לרקמות ספֶט וטלֶף.
איך התחלת לעסוק בזה?

01:09:20:23 01:09:12:16
התחלתי עם הרקמה כאשר התחנתי
וחמותי הלבשה אותי בשמלה מסורתית.

01:09:27:16 01:09:21:17
היא הייתה רוקמת, אך מפאת חוסר
זמן, את השמלה שלי היא לא רקמה.

01:09:30:16 01:09:27:17
השמלה שלי לא הייתה רקומה,
השמלה שלבשתי הייתה בלי רקמה.

01:09:35:12 01:09:30:19
נוסף על כך, לא הייתי רגילה
לקשור על מותניי חגורת בד.

01:09:43:17 01:09:36:14
תמיד הייתי רגילה ללבוש שמלות מהעיר
והשמלה המסורתית הייתה משוחררת מדי.

01:09:50:15 01:09:44:00
כשחזרתי לבית החמים שלי
לקחתי את השמלה איתי,

01:09:53:02 01:09:51:00

לקחתי את השמלה,
אבל לא לבשתי אותה.

01:09:59:04 01:09:53:07
כשהייתי אצל אימי, היא קנתה
ונתנה לי חוט רקמה שחור.

01:10:02:20 01:09:59:09
לקחתי את החוט איתי וכמו שחמותי
רוקמת את הצווארון בחוט השחור,

01:10:05:12 01:10:02:21
ראיתי איך שחמותי רקמה,
ורקמתי את השמלה שלי, למדתי מחמותי.

01:10:14:07 01:10:06:06
ואז רקמתי את הקו שיורד עד למטה
והכנתי את הקו הישר שיורד למטה.

01:10:20:00 01:10:15:01
אבל לא הצלחתי לרקום
את העיטור של הצלב בסוף.

01:10:25:02 01:10:20:11
מה שעשיתי, סימנתי חור אחד
ואז ירדתי קצת ועשיתי חור נוסף.

01:10:31:06 01:10:25:09
עשיתי עוד עיגול ועוד עיגול,
ואז רקמתי עוד עיטור משני הצדדים.

01:10:35:04 01:10:31:14
כך עשיתי, וכשרקמתי בחוט השחור
פתאום זה יצא כמו הדבר האמיתי.

01:10:41:01 01:10:36:03
ואז חמותי שאלה אותי, איך עשית
את זה, אמרתי לה, עשיתי כך וכך.

01:10:45:18 01:10:41:05
ואז חשבתי כמו שעשיתי
את קווי המתאר עם החוט השחור.

01:10:48:24 01:10:46:06
חשבתי שאם אמשיך לרקום
עם החוט הירוק, זה יצא טוב.

01:10:52:11 01:10:49:07
ואז כשרקמתי עם זה,
אומנם זה יצא עקום אך זה הצליח לי.

01:10:57:05 01:10:54:03
זה הצליח לי,
כך למדתי לרקום!

01:11:04:12 01:10:58:00
התחלתי לרקום את השמלה שלי, כשהלכתי
לאמי היא קנתה לי שמלה עירונית.

01:11:10:00 01:11:05:02
היא ביקשה שיעשו כיווצים לשמלה
וקישוט של צבע וחירתה לי.

01:11:12:07 01:11:10:06
אמרתי לה שאני לא לובשת
את השמלה הזאת בלי רקמה,

01:11:14:13 01:11:12:07
פתאום לא נראה לי שאפשר ללבוש
את השמלה בלי רקמה מסביב.

01:11:19:02 01:11:14:20
וככה רקמתי גם את השמלה הזו
עם עיטורים על הכתפיים והזרועות.

01:11:23:14 01:11:20:07
לבשתי את השמלה שרקמתי,
וסירקתי את השיער שלי,

01:11:27:16 01:11:24:01
וככה התחלתי לרקום.
אמרתי לך שחמותי הייתה רוקמת.

01:11:31:16 01:11:27:19
חמותי הייתה מקבלת עבודות
מאנשים אחרים ורוקמת להם.

01:11:37:01 01:11:32:03
היא הייתה מקבלת עבודה ומביאה לי,
ואני הייתי רוקמת לה את השמלות.

01:11:41:23 01:11:37:05
מרב שהייתי להוטה לרקום, הייתי קמה
לפנות בוקר ומסיימת את כל עבודותיי,

01:11:43:19 01:11:42:01
ובמהלך היום הייתי רוקמת
את השמלות שהביאו לה.

01:11:47:10 01:11:44:12

ואז הייתי בנידה בבקתת הנידה
התחלתי לרקום גם בזמן ששהיתי שם.

01:11:50:11 01:11:47:12
הייתי מבקשת מחמותי שתיתן לי
את השמלות שלה, שארקום בשבילה.

01:11:53:22 01:11:50:15
עד סוף הנידה הייתי מסיימת
לרקום שמלה אחת.

01:11:57:01 01:11:53:24
ככה למדתי את מלאכת
הרקמה מחמותי.

01:12:01:23 01:11:59:01
היית משרטטת צורות? איך היית רוקמת?
- בטח!

01:12:04:15 01:12:02:18
איך יוצרים שרטוט
לדוגמה בהתחלה?

01:12:12:00 01:12:06:06
בהתחלה אני יוצרת קו אחד
ומשאירה את האמצע פתוח.

01:12:14:21 01:12:12:18
מספיק?
- כן, תסבירי לנו ככה.

01:12:19:17 01:12:14:24
בהתחלה אני רוקמת את זה,
רק את השורה הזו, מסביב.

01:12:25:23 01:12:19:23
אני רוקמת שוב מסביב ואחר כך
אני עושה שורה עם חוט שחור עד למטה.

01:12:29:23 01:12:26:07
את האמצע של השמלה אני משאירה פתוח.
- בסדר.

01:12:34:24 01:12:30:01
לאחר מכן אני יוצרת קווי זיגזג
בין שני הקווים באמצע עד למטה,

01:12:38:06 01:12:36:01
ככה אני מצליבה ביניהם
ויורדת עד למטה.

01:12:43:21 01:12:38:09
ואז כשאני מגיעה למטה,
אני חוזרת כלפי מעלה בזיגזג.

01:12:51:20 01:12:44:01
וכשאני מתחילה לרקום את הפרחים
בצבעים שונים, זה משתנה לגמרי.

01:12:59:01 01:12:54:14
את השרוול אני רוקמת
בנפרד, ואת זה..

01:13:02:22 01:12:59:15
תרימי את זה למעלה.
- את זה, אני עושה ככה.

01:13:05:13 01:13:03:03
תשימי את זה עליוך בצד השני.
- את זה.

01:13:12:10 01:13:06:12
תראי, בהתחלה אני ממלאת את זה,
אני עושה אחד מוארך כזה כאן.

01:13:14:18 01:13:12:18
אני מתחילה את זה כאן.
אחרי שאני מסיימת את זה,

01:13:18:15 01:13:15:03
קודם אני רוקמת את זה,
ואז אני רוקמת את הקצוות בשחור.

01:13:21:10 01:13:18:21
תרימי כלפי מעלה כדי שיראו.
- אני רוקמת את החלק השחור...

01:13:24:08 01:13:21:14
את הקצוות?
- כן, אחרי שסגרתי את הקצוות,

01:13:28:20 01:13:24:17
אחרי שרקמתי בשחור את הקצוות,
אני מוסיפה שורה בירוק.

01:13:36:11 01:13:29:12
אחרי הירוק אני רוקמת שוב עם חוט
שחור בזיגזג, פנימה והחוצה.

01:13:38:22 01:13:36:19

אני ממשיכה לרקום ככה
ומסיימת את זה.

01:13:48:01 01:13:39:02
ואז אני מוסיפה לזה חוטים נוספים,
כשאני מוסיפה חוטים צבעוניים,

01:13:51:11 01:13:48:11
השמלה הופכת לצבעונית ומיוחדת.

01:13:58:11 01:13:53:08
ואז את התפר שנמצא ביניהם,
קוראים לזה "נקס".

01:14:02:17 01:13:58:16
איזה מהם?
- זה "הנקס", זהו הסוף של הרקמה.

01:14:09:16 01:14:03:07
את זה אני רוקמת שוב ושוב,
תחילה בחוט ירוק ואחר-כך בשחור.

01:14:14:04 01:14:09:19
אני מבליטה אותם אחד אחד,
ככה אני מסיימת את הרקמה.

01:14:19:00 01:14:14:07
האם יש שם לכל אחד מהם, כפי
ש"נקס" הוא הסוף של הרקמה?

01:14:23:10 01:14:19:01
לזה יש שם, זה נקרא "מרדה-איינט",
זה נקרא "מרדה-נקס".

01:14:28:07 01:14:23:23
מה זה אומר מרדה?
- מרדה, כן, יש משהו שקושרים בכתף.

01:14:31:23 01:14:28:13
זה משהו שקושרים בכתף כמו פרנזים.
- בסדר.

01:14:34:22 01:14:32:09
זה נקרא מרדה-נקס.
- בסדר.

01:14:46:03 01:14:35:05
החלק האמצעי, זה תפר רגיל (נקס)
אה... שכחתי את השם.

01:14:56:01 01:14:46:05
לתפר הזה קוראים נקס,
לזה קוראים מרדה-נקס וזה נקס.

01:15:03:15 01:14:56:04
הסיבה שקוראים לזה "נקס" היא
שאת תופרת פנימה, החוצה ולצדדים.

01:15:06:21 01:15:03:21
וככה, כשאת עוברת על הכול,
את רוקמת את כולו.

01:15:09:02 01:15:07:00
בסדר.
- זהו. ככה היה.

01:15:13:06 01:15:09:05
יש עוד צורות עם שם?
- כאן? זה נקרא "מורד".

01:15:18:22 01:15:14:17
החלק האמצעי נקרא "מורד".
- אוקיי.

01:15:23:10 01:15:19:07
זה נקרא "נקס", כבר אמרתי לך,
יתכן שתוסיפי לזה פרח אחר-כך.

01:15:29:02 01:15:24:08
אם אמלא את שני החלקים האלו
זה יהפוך לפרח, כמו האמצעי.

01:15:31:17 01:15:29:09
כמו שעשיתי באמצע,
זה יהפוך לפרח.

01:15:39:23 01:15:33:17
לעומת זאת, את זה
בפעם הראשונה רקמתי מגן-דוד.

01:15:46:22 01:15:41:18
רקמתי מגן-דוד, אחר-כך רקמתי
עוד מגני-דוד בשני הקצוות.

01:15:54:13 01:15:47:12
על מגן הדוד רקמתי עוד מגן דוד,
וכאן זה אור, נרות.

01:15:59:19 01:15:55:00
וכאן מעל המגן דוד,

הדלקתי אור, נרות.

01:16:04:21 01:16:01:23

וכאן, אחרי שרקמתי,
תפרתי את זה.

01:16:10:24 01:16:04:23

כאן יצרתי עיגול וכשמילאתי אותו,
זה יצר יופי משל עצמו.

01:16:12:09 01:16:11:00

יפה מאוד!

01:16:14:00 01:16:12:12

אני אומרת לעצמי, במקום
שאשב סתם, אני ארקום.

01:16:18:08 01:16:14:00

כשאני מרגישה רע אני עוזבת את זה,
כשהכאבים עוברים לי אני ממשיכה.

01:16:25:16 01:16:19:18

לעומת זאת רקמתי את השמלה הגדולה
כאשר בחרו בבתי ל..

01:16:31:00 01:16:27:07

היא הייתה בחוץ לארץ פעם,
עכשיו היא לא כאן, היא בחוץ לארץ.

01:16:37:08 01:16:32:01

הייתי יושבת ועל מנת לא לחשוב עליה,
כדי לא לחשוב עליה,

01:16:45:00 01:16:37:12

התחלתי לרקום והפסקתי שוב ושוב,
זה לקח לי מספר שנים עד שסיימתי.

01:16:51:16 01:16:46:14

רציתי לשאול אותך לגבי החוטים,
היכן השגת את החוטים הצבעוניים?

01:16:56:16 01:16:51:24

יש חנות באתיופיה.
- נחזור לדבר על מה שהיה באתיופיה.

01:17:01:12 01:16:57:01

כן, באתיופיה.
- מהנקודה שהפסקנו, היכן השגת אותם?

01:17:08:21 01:17:01:15

בעיר זרמה, כשהגברים הלכו לשוק,
ביקשתי מהם להביא לי חוטים שונים.

01:17:13:13 01:17:09:09
החוט השחור נקרא דרק-הר.

01:17:20:10 01:17:14:15
לחוט הירוק קראנו "קטלייה-הר",
קראנו לזה פשוט בצבע של העלים.

01:17:33:10 01:17:23:01
ולחוט הסגול קראנו "ריקמו",
הייתי מבקשת שיביאו לי חוטים כאלו.

01:17:37:14 01:17:33:15
תחזרי שוב על שמות הצבעים.
- מה?

01:17:40:16 01:17:37:18
מהם השמות של סוגי הצבעים?
- הצבעים...

01:17:44:05 01:17:40:17
איך הם נקראים באמהרית?
- השחור, יש שחור שהוא מבריק,

01:17:48:22 01:17:44:09
השחור נקרא דרק-הר, וזה משמש לרקמה.
- כן.

01:17:55:05 01:17:49:22
לחוט הירוק, קראנו קטלייה,
זה ידוע, זה כמו צבע של עלים.

01:18:05:11 01:17:55:21
שכחתי איך קראנו לצבע הסגול,
כאן זה נקרא סגול ושם...

01:18:15:20 01:18:07:06
מה שאת רואה כאן, קראנו לזה שפֵהיי,
אבל שכחתי את השם של החלק הזה.

01:18:21:09 01:18:16:00
ידעתי את השם שלו, אבל כיוון
שעבר מאז הרבה זמן שכחתי את זה.

01:18:27:21 01:18:22:12
זה צבע צהוב, ולצבע הזה
קראנו צבע שמיים, תכלת.

01:18:38:07 01:18:29:16
את השם של הצבע הזה, אולי
ריקמו, לא, שכחתי את זה.

01:18:40:05 01:18:38:09
אוקיי.
- זהו!

01:18:46:04 01:18:40:11
אז היו מביאים לכן את החוטים?
- כן, הביאו לי וישבתי לרקום.

01:18:59:19 01:18:53:24
את היית מתפרנסת מזה, מהרקמה?
- היו הוצאות, אבל לא ביקשתי כסף.

01:19:03:05 01:18:59:22
תספרי לנו על כך,
מתי התחלת למכור?

01:19:06:18 01:19:03:07
איך אנשים היו מגיעים לקנות אצלך?
איזה סיפור את זוכרת על זה?

01:19:12:16 01:19:06:24
כפי שסיפרתי לך, בהתחלה חמותי הייתה
מקבלת עבודות ורוקמת ואז מקבלת כסף.

01:19:18:21 01:19:12:23
כשהייתי אצל חמותי לא קיבלתי כלום,
אני רוקמת והתשלום הולך אליה,

01:19:22:04 01:19:19:06
אבל אחרי שיצאתי לבית משלי,
התחילו להביא לי עבודות.

01:19:28:16 01:19:22:08
זאת הפעם הראשונה שקיבלתי תשלום,
קיבלתי כסף בעבור השמלה שרקמתי.

01:19:32:17 01:19:28:21
מרוב כמות הבגדים שהביאו אליי,
הייתי רוקמת להם לפי תורות.

01:19:37:10 01:19:32:19
אחרי כמה זמן יצאת לבית משלך?
- אחרי שש וחצי שנים.

01:19:41:21 01:19:37:16
חיית איתם במשך שש שנים?

- כן, גרתי עם חמותי והמשפחה שלה.

01:19:50:05 01:19:42:01
אפילו ארוחת צהריים לא הייתי אוכלת
עם המבוגרים, אכלתי רק עם הילדים.

01:19:55:05 01:19:50:18
בת כמה היית אז?
- כשהתחתנתי הייתי בת אחת עשרה.

01:20:03:07 01:19:55:10
לא משנה, נגיד 12 וזהו, תמיד הייתי
אוכלת עם הילדים, אהבתי את זה.

01:20:08:22 01:20:03:13
אחרי שאכלנו ארוחת צהריים יחד,
היינו מחכים לארוחת הביניים,

01:20:13:12 01:20:09:03
כל עוד מישהו מאיתנו לא הגיע,
לא היינו מתחילים לאכול בלעדיו.

01:20:20:18 01:20:14:19
היינו מחכים לכולם כדי לאכול,
אי אפשר לשכוח את זה!

01:20:25:20 01:20:24:09
איזה זיכרון!

01:20:31:14 01:20:28:08
בסדר, עזבת לבית משלך ואז...
- עזבתי את בית הוריי.

01:20:34:04 01:20:31:20
היו לך אז ילדים?
- כן, ילדה אחת.

01:20:37:06 01:20:34:16
ילדתי את הבכורה שלי
ועזבתי כשהיא הייתה בת שנה.

01:20:46:18 01:20:39:02
גם אז לא רציתי לעזוב,
אבל כך היה מקובל, לכן עזבתי.

01:20:51:01 01:20:47:02
איך זה היה, כשעזבת את בית הורייך
לא מרצונך, אמרת להם שאת לא רוצה?

01:20:56:04 01:20:51:02

לא דיברתי, אמרו לי לעזוב ועזבתי.
שמרתי הכול בבטן, לא העזתי לדבר.

01:20:59:08 01:20:58:00
לא הייתי מדברת הרבה.

01:21:03:16 01:21:00:02
מעבר לכך שהייתי צוחקת ומשחקת איתם,
וכששלחו אותי להביא דברים, הסכמתי.

01:21:07:03 01:21:03:22
זהו, חוץ מזה לא היה משהו אחר.
- בסדר.

01:21:13:01 01:21:07:11
אחרי שעזבתי לבית משלי,
הגשתי ארוחת צהריים לבעלי והוא אכל.

01:21:15:18 01:21:13:09
בערב היינו הולכים לבית הורינו
ואוכלים איתם יחד.

01:21:23:09 01:21:15:21
אמנם גרנו בבית משלנו, אבל היינו
לוקחים אוכל ואוכלים בבית הגדול.

01:21:27:04 01:21:23:13
הייתם לוקחים איתכם את האוכל?
- כן, לחמים שלי, אכלנו עם הוריו.

01:21:32:02 01:21:27:07
הייתם הולכים אליהם עם האוכל?
- גרנו בבית משלנו והכנתי ארוחה,

01:21:34:10 01:21:32:21
לכן הייתי לוקחת את ארוחת הערב
שבישלתי לבית הוריו.

01:21:38:06 01:21:34:13
וכשהמבוגרים סיימו לאכול,
אני הייתי אוכלת עם הילדים.

01:21:40:22 01:21:39:21
זה היה כיף!

01:21:46:14 01:21:41:19
אחרי שעזבת המשכת לאכול עם הקטנים?
- אמרתי קטנים, אבל הם היו בגילי.

01:21:50:20 01:21:47:14

הם היו כמוני,
אז היינו יחד.

01:21:59:23 01:21:51:00
אחרי שהגברים סיימו לאכול, אנחנו
הילדים היינו מתיישבים לאכול ביחד.

01:22:04:07 01:22:00:05
אם הייתי מאחרת, גיסתי הייתה אומרת,
בואי כבר, דנקאייהו, אני רעבה.

01:22:06:08 01:22:04:20
זה היה טוב!

01:22:10:21 01:22:07:12
הימים הטובים עברו!

01:22:17:12 01:22:14:01
את זוכרת מי פנה אלייך בפעם הראשונה
וביקש ממך לרקום עבורו בגדים?

01:22:20:11 01:22:17:23
אלו שהייתי רוקמת להם קודם,
כשהייתי גרה אצל חמותי.

01:22:24:18 01:22:21:01
אז הם הכירו אותך?
- כן, הם כבר הכירו אותי.

01:22:27:23 01:22:24:22
מישהי פנתה אליי וביקשה שארקום לה,
ענית לה בחיוב, תביאי, ארקום לך.

01:22:31:16 01:22:28:02
כשהלכתי להביא מים, היא ביקשה
שארקום את השמלה שלה, והסכמתי.

01:22:35:20 01:22:32:08
היא הביאה לי את השמלה שלה,
אחרי שרקמתי, קיבלתי כסף על עבודתי,

01:22:39:07 01:22:36:18
ואז היא הביאה שוב שמלה,
רקמתי לה וקיבלתי את הכסף.

01:22:43:06 01:22:39:10
מה אמרה חמותך כשלקחת
ממנה את הלקוחות שלה?

01:22:47:24 01:22:43:12

לא, היא לא אמרה שום דבר,
לא לקחתי את הלקוחות שלה.

01:22:51:08 01:22:49:15
אבל אלו אנשים שהכירו אותה.

01:22:56:09 01:22:51:13
הייתי עוזרת לה, אחרת היא בעצמה
הייתה אומרת להם שהיא לא פנויה.

01:23:00:22 01:22:56:16
קודם, כשהיא הייתה רוקמת בעצמה,
היא אמרה להם שהיא לא יכולה לרקום,

01:23:04:00 01:23:01:02
שיתנו לאחרים את העבודה,
כי זה לא מסתדר עם עבודת הקדרות.

01:23:07:10 01:23:04:04
היא התמקדה יותר בקדרות.
- בסדר.

01:23:16:09 01:23:08:09
אחר-כך קניתי לעצמי שמלה לבנה
הזמנתי חוט הר (שחור) ורקמתי יפה,

01:23:20:12 01:23:16:14
ואז חמותי גם ביקשה ממני לרקום לה.
- בסדר.

01:23:26:11 01:23:20:15
השמלה שלי הייתה בסגנון אחר,
היא לא הייתה ישנה, היא נשרפה לי,

01:23:32:07 01:23:26:18
אבל הרקמה ההיא הייתה ייחודית, לכן
חמותי ביקשה שארקום לה בדיוק ככה.

01:23:36:16 01:23:32:16
חשבתי, למה ששתינו
נלבש אותו דבר?

01:23:41:11 01:23:37:17
רקמתי את השמלה שלה בצורה שונה,
רקמתי לה מאוד יפה!

01:23:46:01 01:23:41:19
היא אמרה לי, זה לא כמו השמלה שלך,
אמרתי לה שרקמתי את שלה יותר יפה.

01:23:48:21 01:23:46:08
זה היה טוב.

01:23:54:22 01:23:49:01
בסדר, מה היא אמרה לך?
- היא בירכה אותי, זהו.

01:24:01:24 01:23:57:00
נניח שאת רוקמת שמלה אחת,
כמה כסף את מקבלת?

01:24:08:04 01:24:02:06
בהתחלה הייתי מקבלת בין 3-4 ביר,
את הולכת לפי מה שמקובל.

01:24:12:20 01:24:08:06
אם היית רוקמת הרבה, אם מדובר
ברקמה רחבה כמו זו שראית,

01:24:15:07 01:24:12:24
היית יכולה לקבל
עליה ג'ניי אחד.

01:24:17:02 01:24:15:10
מה זה ג'ניי אחד?
- ג'ניי אחד שווה עשרים ביר.

01:24:21:07 01:24:18:10
קוראים לזה ג'ניי,
יכולת לקבל על זה כעשרים ביר.

01:24:24:10 01:24:22:00
אבל היה גם פחות מזה,
יש רקמה של עשרה ביר,

01:24:29:00 01:24:24:20
את עושה פחות עבודה,
בלי להרחיב את האמצע של השמלה.

01:24:33:06 01:24:29:05
את לא מרבה גם בקישוטים גדולים
בחלק התחתון וגם על הכתפיים.

01:24:36:14 01:24:33:14
את רוקמת דוגמאות קטנות יותר,
ככה הייתי עושה.

01:24:44:08 01:24:38:06
בסדר, מה הייתה עושה בכסף שהרווחת?
- בכסף שהרווחתי? וואו.

01:24:52:08 01:24:44:21
הייתי קונה נעליים,
הייתי קונה גם שמלה לעצמי.

01:24:58:23 01:24:52:12
היית קונה לעצמך?
- כן, היה לנו מלא אוכל בבית.

01:25:06:21 01:24:59:10
הייתי מזמינה בכסף דברים מיוחדים
שלא ניתן להשיג בכפר אלא בעיר,

01:25:12:10 01:25:07:02
אם יש תבלינים כלשהם שרציתי,
כל מיני דברים, הייתי מזמינה,

01:25:16:17 01:25:13:04
לכן אף פעם
לא ביקשתי כסף מגבר.

01:25:22:16 01:25:17:02
לא, לא ביקשתי!
לא יודעת מה זה לבקש כסף.

01:25:27:13 01:25:22:19
כשעליתי לארץ והייתי צריכה
לבקש כסף, אמרתי שאסתדר לבד.

01:25:33:05 01:25:27:17
הלכתי בעצמי לחפש עבודה והתחלתי
לעבוד, לא רציתי לבקש כסף.

01:25:42:23 01:25:35:13
כשהיית רוקמת, מהיכן היית לוקחת
את הרעיונות לדוגמאות, היכן ראית?

01:25:47:07 01:25:43:05
בעצמי, לא יודעת, זה בא לי לבד
"אם ארקום זה יכול להצליח."

01:25:53:20 01:25:48:11
הייתי יושבת וחושבת איך לסמן
את הצורות של הקישוטים,

01:25:56:16 01:25:53:24
חשבתי אולי לעשות את זה
בצורה מסוימת, וזה היה מצליח.

01:26:04:16 01:25:58:12

כמו הייתי מתבוננת בעלים
ואחר-כך יוצרת צורה דומה.

01:26:08:16 01:26:06:24
הייתי לוקחת את הרעיונות
מכל הדברים האלו.

01:26:18:22 01:26:10:11
כשאני רוקמת לעצמי
אני לא מעתיקה דוגמה מאחרים.

01:26:25:04 01:26:19:10
אנשים אחרים ביקשו ממני לרקום
להם לפי הדוגמאות שהם רצו,

01:26:28:10 01:26:25:13
לאחרים הייתי רוקמת את מה שרצו,
אבל לעצמי הייתי עושה משהו אחר.

01:26:33:03 01:26:28:23
פעם אחת רקמתי שמלה לעצמי
ושכנה שלי אמרה לי,

01:26:36:06 01:26:33:07
"תרקמי לי על השמלה שלי
קישוט בדיוק כמו שלך."

01:26:41:24 01:26:37:12
אמרתי לה, בסדר,
רק בשבילה רקמתי שמלה כמו שלי.

01:26:45:01 01:26:42:09
ידעתי שמגן דוד
זה הסמל שלנו.

01:26:52:16 01:26:46:01
בן דוד שלי, יומנה יצחק,
היה פה בארץ לפני כן.

01:27:00:07 01:26:52:23
הוא חזר לשם והראה לי את הסמלים,
ואחיו היה מלמד עברית בסתר באדוקא.

01:27:05:09 01:27:00:15
ואז הוא צייר והראה לי את המגן דוד
ואמר לי שזה הסמל שלנו.

01:27:11:00 01:27:05:18
לכן עשיתי לעצמי מגן דוד
כמו זה שהראיתי לך, רקמתי כזה.

01:27:14:01 01:27:11:05
ואז השכנה שלי ביקשה שארקום לה
בדיוק שמלה כזו, רקמתי לה.

01:27:17:04 01:27:14:13
היא לבשה את השמלה
ושמחה מאוד!

01:27:23:17 01:27:17:17
יום אחד, כאשר ישבנו ושוחחנו,
היא אמרה לי, השמלות שלך ייחודיות.

01:27:27:02 01:27:23:23
עניתי לה שזה יפה כל כך
כיוון שהקישוטים הם הסמלים שלנו.

01:27:28:07 01:27:27:03
היא שאלה אותי, למה?
אמרתי לה:

01:27:38:10 01:27:28:21
"הסמל שלכם זה הצלב וזה הסמל שלנו."
אמרתי לה שמגן דוד זה סמל של ישראל.

01:27:42:01 01:27:38:20
אחר כך היא אמרה לי,
"תמחקי את זה מהשמלה שלי."

01:27:49:06 01:27:44:14
אני לא מחקתי את זה, אמרתי לה,
למה ביקשת מלכתחילה לקשט לך ככה.

01:27:57:11 01:27:49:18
אינני יודעת אם היא לבשה את זה
שוב, כי אנחנו עלינו לארץ.

01:28:04:22 01:27:57:23
איך קראו לאזור שבו חיית
לאחרונה, אחרי שנישאת?

01:28:09:02 01:28:05:10
אתי-מריים,
הוא נקרא אתי-מריים.

01:28:10:17 01:28:09:03
אתי-מריים?
כן.

01:28:17:07 01:28:11:11

איך היו החיים באזור ההוא, עבור מי
היית עושה את מלאכת היד שלך לרוב?

01:28:22:01 01:28:18:16
עבור הנוצרים.

- איך היו היחסים איתם?

01:28:27:23 01:28:22:04
הם היו אנשים טובים, באמת טובים.
הם היו נחמדים מעל ומעבר!

01:28:32:02 01:28:29:08
לא היה ניתן להבדיל בינינו,
מי היה ביתא ישראל ומי נוצרי.

01:28:41:03 01:28:33:18
הלכנו להביא עצים ומים ביחד, קראנו
זה לזה והלכנו יחד לקושש קרשים.

01:28:46:12 01:28:42:13
רק הסעודות בבית הפרידו בינינו.
- בסדר.

01:28:52:01 01:28:47:05
כשהיינו בנידה היינו הולכות לשוחח
איתן וגם הן היו באות לשוחח איתנו.

01:29:00:07 01:28:52:15
הם היו אנשים טובים מאוד,
זה היה מאוד משמח!

01:29:04:20 01:29:00:11
אחת מהן אמרה לי, "אני יודעת
שאתם מתכננים להימלט."

01:29:07:03 01:29:05:00
"אתם מתכננים ללכת
בלי להגיד לי", כך אמרה לי.

01:29:11:18 01:29:07:15
קראו לה אמבלה, אמרתי לה,
"אמבלה, אם נלך, לא אסתיר ממך."

01:29:17:02 01:29:12:07
אמרתי לה שאני לא אסתיר ממנה,
היא אמרה, טוב, שלא תסתירי ממני.

01:29:22:08 01:29:17:10
לאחר זמן מה, אלו שחיו בפאתי הכפר
התחילו להכין צידה ולעזוב את הכפר.

01:29:28:04 01:29:22:19
אמרתי, אמבלה, חלק מהאנשים עוזבים.
בבקשה אל תסבכי אותי בגלל זה,

01:29:32:20 01:29:28:09
אל תגידי שסיפרתי לך ותסבכי אותי,
אבל אינני יודעת מה יהיה בסוף.

01:29:36:14 01:29:32:24
אבל באמת לא חשבתי שנעזוב
את הכפר ונבוא לכאן.

01:29:41:01 01:29:36:22
איך אגיע לכאן עם ארבעה ילדים?
לא חשבתי על זה בכלל.

01:29:45:17 01:29:41:05
אבל כשהם החליטו לבוא לכאן,
האל נתן לי את הכוחות להגיע לכאן.

01:29:54:00 01:29:46:06
ואז היא ארגנה עשר כוסות טף
ועשר כוסות חיטה,

01:29:57:22 01:29:54:09
היא טחנה את זה, ארזה את זה
בשק מעור ונתנה לי.

01:30:02:05 01:29:59:00
היא אמרה לי, תעשי עם זה לחם
ותתני לילדייך, שיאכלו בדרך.

01:30:09:20 01:30:02:16
היא גם לקחה שק בד גדול,

01:30:16:13 01:30:10:02
היא ייבשה תירס ואפתה מזה פיתות
ונתנה לי שיהיה לנו אוכל לדרך.

01:30:25:09 01:30:18:01
כשעזבנו, זה היה נראה כאילו
מישהו מת ולא כמו שאנשים נפרדים.

01:30:30:22 01:30:25:12
זה היה בלילה, הן עזרו לי לאפות,
ואז אכלנו ושתינו יחד.

01:30:34:24 01:30:31:03
הם ליוו אותנו לילה שלם,

דרך של חמש וחצי שעות.

01:30:40:13 01:30:35:22
ואז לא היה מי שייסחב כל הדרך
את שק הקמח שהם נתנו לי.

01:30:44:20 01:30:40:19
עד לשם הן סחבו את זה,
אבל אחר כך זה נשאר שם.

01:30:51:23 01:30:44:22
הסנדק של בני היה נוצרי,
אחרי שטבלתי וחזרתי מבית הנידה,

01:30:59:08 01:30:52:02
הוא התעקש לקחת את זה, אמרנו לו,
שים את זה בצד ותחזור לקחת עם חמור.

01:31:02:17 01:31:00:08
אמרנו לו שיביא חמור,
ואז הוא הניח את זה בצד והלך,

01:31:06:03 01:31:02:19
וככה זה נשאר שם בדרך,
לא היה מי שייסחב את זה.

01:31:13:19 01:31:12:09
איזה זיכרון!

01:31:20:09 01:31:15:22
לפעמים זה טוב שלא שוכחים!
- כן.

01:31:28:08 01:31:25:02
יש עוד משהו שאת זוכרת
בקשר לשכנים?

01:31:33:02 01:31:29:03
היחסים שלנו עם השכנים היה טובים,
לא הייתי מרבה ללכת אליהם.

01:31:39:08 01:31:33:04
הייתי נכנסת ויוצאת
בעיקר בענייני העבודה שלי.

01:31:42:23 01:31:40:05
לא הייתי הולכת אליהם
כדי לפטפט איתם.

01:31:48:15 01:31:43:01

היה לי חשוב להספיק את העבודות שלי,
לכן תמיד מיהרתי לעבודה שלי.

01:31:55:06 01:31:48:17
אבל הייתי פוגשת אותן כשקוששנו
עצים, ובמעיינות, ומאוד שמחנו.

01:31:58:09 01:31:57:00
אהבתי אותן!

01:32:05:09 01:32:01:01
סיימנו עם הרקמה, נעבור לכלי נצרים.
- כן.

01:32:11:21 01:32:06:07
איך התחלת לעשות כלי נצרים,
ואיך עושים אותם?

01:32:16:12 01:32:12:06
מאיפה הבאתם את הקש, תסבירי לי
על כל העבודה הכרוכה בכך.

01:32:25:16 01:32:17:24
טוב, למדתי להכין כלי נצרים מחמותי,
הכפר של חמותי ידוע בתחום הזה.

01:32:32:22 01:32:27:09
בחודשים ספטמבר ואוקטובר
מלקטים קש שנקרא גרמטה.

01:32:42:19 01:32:33:04
היינו הולכים ליערות לאסוף קש,
כל הנוצרים שסיפרתי עליהם.

01:32:46:03 01:32:42:23
מאיפה הייתם מביאים את זה?
- מהמדבר לבית.

01:32:50:00 01:32:46:07
כן, הבנתי.
- היינו קושרים את הקש ביחד.

01:32:53:01 01:32:50:02
הייתי מביאים את הקש ברכב?
- לא, הבאנו את זה בעצמנו.

01:32:59:17 01:32:53:04
היינו קושרים את זה טוב וסוחבים
על הכתפיים או על הגב ומביאים לבית.

01:33:03:01 01:32:59:23
בדרך היינו אומרות זו לזו,
"יש לי יותר קש ולך פחות קש."

01:33:08:12 01:33:03:07
היינו עושות חבילות קטנות
וקושרות אותן בקש אחר.

01:33:15:04 01:33:08:15
היינו מחברות את כל הקש
ותולות אותו לאורך כל הגדר.

01:33:20:21 01:33:16:00
קשרנו חבל על שני העמודים
וייבשנו על זה, וזה מתייבש.

01:33:28:05 01:33:21:09
בחודש נובמבר היינו הולכות
לקצור קש מסוג שנקרא סַנְדָּדוּ.

01:33:30:22 01:33:28:10
היינו מייבשות את זה
ואחר כך אורגות בזה.

01:33:38:02 01:33:32:12
היינו מחלקות את קש
הגרמטה היבש לשלושה חלקים.

01:33:45:14 01:33:38:12
אחרי שחילקנו לשלושה חלקים,
מרטיבים ומשרים אותו קצת במים.

01:33:49:13 01:33:45:22
השרתם את הקש שהתייבשו?
- חילקנו את היבש לשלושה חלקים.

01:33:54:20 01:33:50:04
ואז את שורפת באש
בקצה אחד, ושוברת אותו.

01:33:58:04 01:33:55:01
באותו חלק את מחזיקה,
ומחלקת את זה לשניים

01:34:02:06 01:33:58:14
את שלושת החלקים את תופסת ככה,
אחד בשיניים ועוד אחד בכל יד.

01:34:07:17 01:34:02:14
את הקצה האחר של הקש

את מחזיקה עם הבוהן.

01:34:11:06 01:34:08:02
באותו אופן את מחלקת את זה לשלוש
או שאת מחזיקה ככה ביד ומחלקת.

01:34:18:12 01:34:11:17
את מרטיבה את זה ואז אוספת הכול
ומניחה בתוך קערה ומשרה במים.

01:34:24:09 01:34:18:17
אחרי שהתרכך, את לוקחת כל אחד
וקוטמת את הקצוות באלכסון.

01:34:26:02 01:34:24:10
את הקש שכבר נשרף?
- כמו משולש.

01:34:31:19 01:34:26:07
אחרי שקטמת את כל הערימה,
את מניחה לידך, ככה אני הייתי עושה.

01:34:37:13 01:34:32:00
אני לא הייתי קוטמת כל רגע,
את מניחה בצל את הגרמטה שהשרית.

01:34:40:11 01:34:37:18
את לא מניחה בשמש
ואז מתיישבת לך בצל.

01:34:44:15 01:34:40:18
את לוקחת קש סנדרו אחד
ומצליבה אותו עם אחר,

01:34:50:22 01:34:44:17
עם מחט גדולה, משחילה בה את קש
הסנדרו, נועצת עם המחט ואורגת.

01:34:54:03 01:34:51:08
בהתחלה קצת קשה,
אבל זה נהיה קל יותר.

01:34:56:21 01:34:54:14
תסבירי לי איך
את מתחילה לארוג?

01:35:04:00 01:34:57:02
אמרתי לך, את לוקחת קש סנדרו אחד
ומצליבה אותו עם אחר,

01:35:10:12 01:35:04:09
יוצא שאחד כאן ואחד כאן,
את מלפפת מעליהם מכל הכיוונים,

01:35:14:23 01:35:10:18
ואז את מסובבת את זה ואורגת את זה.
- את מלפפת את קש הגרמטה?

01:35:22:24 01:35:15:08
עם קש הגרמטה אורגים,
קש הסנדדו זה המילוי שבפנים.

01:35:30:00 01:35:23:10
ככה, זה הסנדדו והגרמטה בא מפה.
- אורגים את זה עם קש הגרמטה?

01:35:34:22 01:35:30:03
כן, אורגים עם קש הגרמטה,
את מלפפת את זה על קש הסנדדו.

01:35:39:23 01:35:35:10
בסדר, איך את יוצרת את הצורות?
לדוגמה ניקח את זה.

01:35:44:07 01:35:41:00
כן, זה לא שלי.
- מה ששלך, זה שלך?

01:35:47:19 01:35:44:11
זה כן שלי.
- איך את יוצרת צורה כזאת, למשל?

01:35:53:02 01:35:49:00
מסובבת וכשאני מגיעה לכאן...
- תרימי את זה למעלה, כן, ככה.

01:35:57:01 01:35:53:11
הנה, את זה אני לוקחת מכאן.
- מאיפה מתחילים לעשות את זה?

01:36:02:17 01:35:57:07
את רואה כאן, לקחתי את אלה
ויליפתי עליהם את החוט,

01:36:07:13 01:36:03:00
אני דוקרת עם המחט והחוט
ומוסיפה קש סנדדו.

01:36:11:19 01:36:08:00
דוקרת שוב עם המחט,

כשהמילוי הופך לדק, אני מוסיפה.

01:36:17:01 01:36:11:22
בכל פעם שקש הסנדדו מתמעט
אני מוסיפה עוד, וכך הלאה.

01:36:22:09 01:36:17:11
כשאני מגיעה לכאן אני מחליטה
שזה מספיק, זה יכול להספיק לצנצנת.

01:36:30:12 01:36:23:02
ואז אני קולעת שכבה אחת עבה,
לאחר מכן אני מכופפת את זה פנימה.

01:36:35:14 01:36:30:24
את השורה שארגתי ישר
אני מכופפת פנימה וממשיכה.

01:36:41:00 01:36:36:07
אחרי שכופפתי את זה פנימה,
זה מאפשר לך בעצמו להמשיך הלאה.

01:36:44:09 01:36:41:20
את מעצבת את הצורה עם ידיך,
כשאת קולעת את עושה ככה,

01:36:49:01 01:36:44:22
את מעצבת את הדפנות עם הידיים,
ככה, בצורה הזאת.

01:36:53:16 01:36:49:03
את דוחפת את זה פנימה?
- כן, את מקפלת את זה פנימה.

01:36:56:18 01:36:53:19
כשאת עושה ככה, זה תופס צורה בעצמו.
- אוקיי.

01:37:03:12 01:36:57:09
לעומת זאת, את השורה שמעל
אני משחילה חוט עם המחט פנימה,

01:37:06:23 01:37:03:19
ואז שוב אני מקפלת ופותחת
וממשיכה לארוג ככה.

01:37:12:16 01:37:06:24
מה שאת רואה כאן, יש משהו למעלה.
את עושה את זה גם פה וגם פה.

01:37:19:20 01:37:13:06
איך את מעצבת את הצורות של הצבעים?
- של החלק הזה?

01:37:22:08 01:37:20:03
הכוונה לצורות של הצבעים?
- הצורות של הצבעים.

01:37:26:22 01:37:23:02
הצבעים הם צהוב, ירוק
ויש גם את הצבע הזה.

01:37:30:08 01:37:27:00
אבל זה משתנה,
פעם זה צהוב ופעם ירוק.

01:37:34:13 01:37:30:17
הצבע הצהוב הולך באותו הכיוון,
אבל כל פעם אני מפחיתה קצת,

01:37:37:23 01:37:34:14
אני עוצרת את הצהוב איפה שסימנתי,
וממשיכה לקלוע עם צבע אחר.

01:37:42:16 01:37:38:07
שימי לב, כשאני רוצה להפחית כאן,
אני מעבירה את החוט פנימה.

01:37:46:21 01:37:42:17
את הצבע שהיה רחב ודומיננטי,
אני דוחפת אותו כלפי פנים.

01:37:49:24 01:37:47:15
אני שוב מחליפה בין הצבעים
ודוחפת את זה פנימה.

01:37:59:05 01:37:52:01
בסדר, אלו סוגי כלים היית קולעת?
- במה, בזה או בקדרות?

01:38:02:04 01:37:59:09
לא, ב...
- בזה?

01:38:05:09 01:38:02:06
כן, למשל, מגשי אוכל.
אלו כלים אפשר לעשות עם זה?

01:38:08:20 01:38:05:12
איזה שימושים יש לכל כלי שאת מכינה?

- זה משמש להגשת כיבוד וגרגירים.

01:38:14:04 01:38:09:01
כלי להוצאת האינג'רה מהאפייה,
כלי להגשת אוכל, שנקרא אנקב.

01:38:23:17 01:38:15:00
נפה לקמח, מסננת,
קק'דה - כלי להגשת אינג'רה.

01:38:26:24 01:38:23:22
אגלגל- סל לאוכל, כלי אריזה,
כלי לנשיאת ארוחת צהריים.

01:38:33:13 01:38:27:06
כלי אגלגל, זה כמו הכלי הגדול
שם, זה היה צריך להיות כזה.

01:38:42:22 01:38:34:07
כן, כלי הקוצ'ה שנמצא שם בפנים
זה כלי לשמירת חפצים של נשים.

01:38:50:05 01:38:43:14
את מאחסנת את החפצים שלך והתכשיטים
שלך, את מכניסה לשם הכול וסוגרת.

01:38:59:10 01:38:54:22
את החלק הזה הוספתי מאוחר יותר
לאחר שארגתי אותו בנפרד.

01:39:02:09 01:38:59:20
תרימי את זה קצת למעלה.

01:39:07:04 01:39:02:14
הוספתי את זה מאוחר יותר,
אבל החלק הזה לקח לי אולי שבועיים.

01:39:10:19 01:39:08:02
קלעת את זה תוך שבועיים?
- את הכלי הזה, כן!

01:39:15:04 01:39:10:23
בסדר, כן.
- עבדתי ארבע שעות בלבד.

01:39:19:08 01:39:15:07
תמשיכי באמהרית.
- הייתה לי עבודה של ארבע שעות,

01:39:21:15 01:39:19:16

ואז הייתי חוזרת הביתה מהעבודה,
ויכולתי לעשות מה שצריך בבית.

01:39:24:15 01:39:21:23
בלילה הייתי מסיימת
את עבודות הבית.

01:39:34:08 01:39:25:01
במקום לשבת סתם קניתי רפייה,
זה דומה לקש גרמטה, ארגתי את זה.

01:39:40:22 01:39:34:19
היית עושה כלים כאלו באתיופיה?
- כן, עשיתי כלים כאלו.

01:39:42:13 01:39:41:01
זהו כלי לשמירת התכשיטים,
- כן.

01:39:45:01 01:39:42:14
אילו תכשיטים
היו באתיופיה לנשים?

01:39:50:22 01:39:46:00
מה שאני עונדת זה תכשיט שהיה שם,
גם התכשיט שעל הצוואר שלי.

01:39:55:02 01:39:52:02
תביאי, אני אוציא לך,
אני אוציא לך!

01:40:00:22 01:39:57:17
אני אוציא לך, יש פה תכשיטים
שהיו לי באתיופיה.

01:40:06:22 01:40:02:07
את רואה, זה נשרף לי באש,
לכן אני לא יכולה לענוד אותו.

01:40:12:12 01:40:07:11
את התכשיט הזה הייתי צריכה למלא,
אך נשאר ממנו רק החוט.

01:40:16:00 01:40:12:20
את כל התכשיטים את מניחה
בצורה הזאת ומאחסנת אותם.

01:40:21:02 01:40:16:08
כל אלו הם תכשיטים מאתיופיה?
- כן, חכי, יש פה עוד משהו.

01:40:28:14 01:40:23:01
הנה, גם התכשיטים האלו, את רואה?
- כן.

01:40:46:07 01:40:40:19
בסדר, תכשיטים כאלו.
- את התכשיט הזה הכנתי כאן בארץ.

01:40:49:10 01:40:46:09
אה, גם תכשיטים היית מכינה?
- בטח! הנה.

01:40:51:08 01:40:49:12
היית מוכרת כאלה?
- לא, לא הייתי מוכרת.

01:40:55:02 01:40:51:09
הייתי מכינה לעצמי,
ולכל מי שהיה מבקש ממני.

01:41:01:07 01:40:56:01
הכנתי את השרשרת הזאת ככה,
אבל החלק הזה נשרף לי באש.

01:41:08:07 01:41:02:00
הייתי מכינה הרבה שרשראות דומות,
אבל זאת נשרף לי באש ונהרס.

01:41:17:12 01:41:08:14
ואז את משחילה את זה ככה ועונדת,
בחלק התחתון חסר כי נגמר לי.

01:41:22:07 01:41:17:21
את ממלאת את אלו בחרוזים
וקושרת אותם בקצוות,

01:41:24:24 01:41:22:12
כל החלק הזה אמור
להיות מלא בחרוזים.

01:41:29:05 01:41:25:08
בסדר, יפה מאוד.

01:41:38:04 01:41:32:13
בסדר, האם את כל התכשיטים האלו,
רגע, נוריד את זה למטה.

01:41:48:20 01:41:39:17
האם היית מכינה את כל הכלים האלו

כמו כלי הנצרים ומוכרת אותם לאנשים?

01:41:52:06 01:41:49:17
אף פעם לא עשיתי כלי נצרים ומכרתי,
אבל כלי חרס כן הייתי מוכרת.

01:41:57:22 01:41:53:06
שמלות וכלי חרס כן מכרתי.
- לא היה נהוג למכור כלי נצרים?

01:42:02:08 01:41:58:01
הנוצרות היו מכינות כלי נצרים
ומוכרות את זה לאנשים,

01:42:07:03 01:42:02:15
אבל אנחנו היינו מכינות לעצמנו,
לא היינו מוכרות את זה.

01:42:13:06 01:42:08:20
זהו, לא מכרתי כלי נצרים,
אבל כלי חרס כן הייתי מוכרת.

01:42:19:02 01:42:13:19
אבל את זה הייתי מכינה לעצמי,
את קולעת את זה ותולה על הקירות.

01:42:23:01 01:42:19:17
אחרי שאת קולעת כלי נצרים, את תולה
אותם על הקירות, וכשאת נכנסת לביתך,

01:42:27:04 01:42:23:13
כל הקישוטים האלה ממלאים
את ביתך בסגנונות שונים.

01:42:33:17 01:42:27:14
את מכינה אותם בצבעים ובצורות שונות
ותולה אותם על קירות הבית.

01:42:37:14 01:42:33:22
כמו שבארץ תולים תמונות על הקירות,
ככה תולים אותם שם על קירות הבית.

01:42:44:13 01:42:37:23
כלי הספט שעושים כל אחד במראה שונה,
מהיכן היית משיגה את הצבעים?

01:42:50:03 01:42:44:21
באותו צבע את יכולה לעשות
דוגמאות וצורות שונות.

01:42:53:23 01:42:50:19
מהיכן מגיעות הדוגמאות השונות?
- קש הגרמטה.

01:42:58:09 01:42:54:03
בזמן שחיינו שם היה משהו שנקרא
"אללה", היינו קונים את זה שם.

01:43:01:16 01:42:58:15
היינו קונים את ה"אללה"
בעיר, זה ספוג בצבע.

01:43:05:00 01:43:01:22
כשטובלים את קש הגרמטה ב"אללה"
וקולעים את זה, זה יוצא יפה.

01:43:09:06 01:43:05:21
מה זה הדבר הזה, אללה?
- אללה זה ספוג צבע.

01:43:12:23 01:43:09:12
מי שידע להכין את זה,
קונה את הצבע ומספיגה בבית.

01:43:17:14 01:43:13:07
את מרתיחה מים במחבת
גדולה יחד עם הצבע,

01:43:20:15 01:43:17:18
הקש סופג את הצבע, את דוחפת
ומסובבת אותו בעזרת אבנים.

01:43:28:13 01:43:20:22
ואז הצבע הופך לשחור, אדום או ירוק,
את עושה כל צבע בנפרד.

01:43:32:04 01:43:28:17
אחר כך את אורגת עם זה.
- בסדר.

01:43:35:20 01:43:32:07
אבל אני לא צבעתי ככה,
קניתי צבועים.

01:43:46:08 01:43:36:02
ככה הייתי אורגת כלים כמו: מגשים,
מסננת, קופסת תכשיטים, סלים, וזהו.

01:43:49:16 01:43:47:16
היית עושה הרבה דברים.

זה מאוד מרשים!

01:43:55:21 01:43:50:21
מה יצא לי מכך שאשב סתם ככה?
אם הייתי רואה דוגמה כלשהי,

01:44:00:03 01:43:56:00
רציתי לשחזר אותה!
החלטתי לעשות את זה.

01:44:05:20 01:44:01:01
אני מחליטה לעשות את אותה הדוגמה,
שיצא בדיוק אותו הדבר, זהו!

01:44:12:19 01:44:07:17
בסדר, לגבי הקדרות למשל,
איך היית מכינה קנקן חרס לקפה?

01:44:14:01 01:44:12:20
קנקן חרס?
- כן.

01:44:19:13 01:44:14:06
את מתחילה להכין את זה, מה שאת
רואה כאן, אני לא הכנת את זה.

01:44:21:15 01:44:19:14
את לא הכנת אותו, אבל תסבירי
לנו איך מכינים את זה.

01:44:30:20 01:44:21:17
יש סוג של מרית עץ,
מורחים ככה את החמר כלפי מעלה.

01:44:34:00 01:44:31:02
תרימי קצת למעלה.
- את עושה ככה.

01:44:40:07 01:44:34:02
רגע, תתחילי מהתחלה באמהרית.
- בהתחלה את לוחצת כלפי מטה,

01:44:45:20 01:44:40:19
את מכדררת טוב את החמר ומניחה
על בסיס עבודה שאותו מכינים במיוחד,

01:44:49:13 01:44:46:06
קוראים לזה קורֶטָא,

01:44:56:14 01:44:49:17

מפזרים על זה חצץ ואז את מניחה
וצובטת מסביב עד הסוף.

01:45:02:07 01:44:56:16
באמצע נשאר גוש, את גוש החמר
שבאמצע את חותכת ומסירה,

01:45:08:10 01:45:02:09
את מחליקה ומיישרת את הבסיס
לצדדים, ככה את עושה.

01:45:14:18 01:45:08:21
יד אחת תומכת ויד אחת מחליקה,
יד ימין מחליקה ויד שמאל תומכת.

01:45:23:00 01:45:15:18
כשזה נהיה גדול, לוקחים קלח תירס,
הקלח שנשאר אחרי שמסיימים לאכול,

01:45:30:08 01:45:23:06
בהתחלה את מחליקה איתו עד למעלה,
זה גס, אז זה מושך את החמר למעלה.

01:45:38:22 01:45:31:02
תוך כדי שאת מרטיבה במים, ואז
את מחליקה בעזרת עץ שהוכן במיוחד.

01:45:48:04 01:45:39:09
את עושה ככה וככה ומושכת את זה,
ככה עד שהפיה נעשית צרה יותר.

01:45:58:08 01:45:48:10
ואז את לוחצת ככה עם האגודל שלך
תוך כדי שאת מסובבת את זה.

01:46:04:16 01:45:58:22
את משאירה את הפתח קצת פתוח,
כשהוא פונה ככה כלפי חוץ,

01:46:09:16 01:46:04:19
אחר כך את עושה לזה צוואר
כשזה מתייבש, כדי שזה לא ייפול.

01:46:17:17 01:46:09:22
אם את לוחצת על זה כשזה רטוב,
זה ישבר ויתעקם כלפי מטה.

01:46:20:11 01:46:17:21
לכן עושים את זה אחרי שזה מתייבש?
- אחרי שהתייבש מעט.

01:46:26:02 01:46:20:14
את יוצרת מהחמר רצועות דקות,
את עושה את זה מסביב לכלי,

01:46:29:13 01:46:26:09
לאחר מכן את מיישרת את זה
עם הקלח כלפי מעלה.

01:46:33:24 01:46:29:24
ואז את מחליקה עם מרית העץ,

01:46:40:08 01:46:34:17
ואת השפה למעלה את מחליקה
עם כרית האצבע והאגודל.

01:46:45:10 01:46:41:08
אף שאני מדגימה עם יד שמאל,
את מחליקה את הפיה באופן הזה.

01:46:48:10 01:46:45:17
אחר כך את מרחיבה
את השפה כלפי חוץ.

01:46:59:21 01:46:48:19
בחלק הזה את עושה קו אחד ככה,
העיטור שכאן, את עושה חריץ כזה,

01:47:11:02 01:47:00:01
את עושה חריצים מסביב בלי להתבלבל
וככה את יוצרת עיטור, זהו!

01:47:18:06 01:47:13:24
יפה מאוד, יש לך כישורים רבים.
- זה לא שלי, אבל כך היינו עושים.

01:47:23:17 01:47:18:15
בסדר, הייתי צריכה לדעת את זה.
שאלה נוספת שאני רוצה לשאול אותך,

01:47:29:06 01:47:24:04
יש לך על היד קעקוע,
אני שואלת אותך את זה בשנית.

01:47:33:16 01:47:29:16
באיזה גיל עשית את הקעקוע,
והאם יש סיפור הזכור לך בהקשר זה?

01:47:39:22 01:47:33:22
כן, אני זוכרת הכול.

הלכנו לשמור על מקום דיש התבואה,

01:47:46:24 01:47:40:02
ידיה של הילדה שהייתה איתי היו
מקועקעות, כל זה היה מלא עיטורים.

01:47:49:23 01:47:47:04
כל זה, כל אצבעותיה,
כל זה מסביב היה מקועקע.

01:47:55:08 01:47:50:01
בת כמה היא הייתה?
- היא חברה שלי, גדולה ממני בשנה.

01:48:02:08 01:47:55:14
קינאתי בה ורציתי קעקוע כמו שלה,
שאלתי אותה מי קעקע אותה,

01:48:08:00 01:48:02:12
היא ענתה, אני בעצמי יחד עם אחותי.
היא אמרה שהיא יודעת לעשות ובאה,

01:48:11:02 01:48:08:05
ואז היא הביאה איתה קוץ,
קוץ של שיח האגם,

01:48:15:20 01:48:11:22
ככה היא דקרה אותי הרבה פעמים,
זה כאב לי מאוד,

01:48:21:11 01:48:16:00
כשהיא באה לעשות לי עוד קעקוע
כאן, צרחתי ולא הסכמתי!

01:48:28:02 01:48:22:06
היא טחנה פחם ועשתה לי את הקעקוע,
ואז הלכתי הביתה לאימא שלי,

01:48:33:07 01:48:28:07
קראתי לה תמה, תראי
את הקעקוע, שריי קעקעה אותי.

01:48:38:15 01:48:33:19
היא אמרה, אוי אלוקי אבא אברהם,
לא תעלי לירושלים, למה עשית את זה?

01:48:42:08 01:48:39:04
כשכולנו נעלה לירושלים
את תישארי מאחור.

01:48:49:16 01:48:44:02
אחר-כך ניסיתי לשפשף ולהוריד את זה,
זה היה קטן, לאחרונה זה נהיה בולט.

01:48:55:01 01:48:51:03
עם הזמן זה הולך וגדל, הולך וגדל.

01:49:00:19 01:48:55:06
ניסיתי לשפשף את זה, הלכתי בחזרה
לילדה וביקשתי שתסיר לי את הקעקוע,

01:49:09:04 01:49:01:00
היא אמרה שהיא יודעת רק לקעקע,
לא להסיר את זה, אז ככה זה נשאר.

01:49:13:04 01:49:09:18
באזור שלכם היו
הרבה מקעקעים ככה?

01:49:21:06 01:49:13:18
הנוצרים כן, היו גם יהודים שעשו.
- תמשיכי באמהרית.

01:49:27:04 01:49:21:08
לדעתי, חלקם עשו קעקוע
כדי להידמות ולחיות עם כולם,

01:49:30:07 01:49:27:05
כפי שאני עשיתי,
אני חושבת שזאת הסיבה.

01:49:36:14 01:49:31:13
לעומת זאת, אלה שמקעקעים בצוואר
עשו את זה כדי למנוע את גידול...

01:49:42:19 01:49:36:18
מה?
- בארץ קוראים לזה בלוטת התריס.

01:49:47:06 01:49:42:21
במצב כזה הולכים ומקעקעים את הצוואר
בצורה מסודרת ואחרי כן זה לא גדל.

01:49:50:13 01:49:48:01
את זה אני יודעת,
לא יודעת על משהו אחר.

01:49:57:03 01:49:51:19
מה היו הדעות במשפחתכם על ירושלים?
- כל הזמן...

01:50:03:05 01:49:58:20
בפעם הראשונה שאבי בנה בית,
זה לא היה כמו בארץ, שקונים בית.

01:50:09:14 01:50:03:16
מקבלים אדמה, אבי שילם למישהו כסף
או שעשה להם עבודות ברזל,

01:50:16:04 01:50:09:18
הוא נותן לו אדמה ואז בנה את בית,
כשהוא בנה בית, קודם הוא הניח אבן.

01:50:20:17 01:50:16:10
האבן הזו הייתה המקום שבו
הוא קם מוקדם ומתפלל לאל.

01:50:27:05 01:50:20:21
אחרי שהוא היה קם מוקדם,
מתפלל לאל ומתיישב,

01:50:30:08 01:50:27:13
הוא היה אומר, "אלוקיי, תן לי
להתפלל בירושלים לפני מותי."

01:50:37:07 01:50:32:08
הוא היה אומר את זה בתיגרנית,
"ירושלים אסגידקה קיטלני."

01:50:40:21 01:50:37:08
"אלוקיי, תן לי להתפלל
בירושלים ותהרוג אותי."

01:50:49:05 01:50:41:04
הייתי שומעת אותו אומר את זה,
אין מי היה ששוכח את ירושלים.

01:50:56:01 01:50:49:16
כשאנשים התלוננו שאין שפע,
אמרו להם להפסיק להגיד שאין שפע,

01:51:01:05 01:50:56:05
היו אומרים שהשומן הולך לירושלים,
כל השפע נמצא בירושלים.

01:51:07:16 01:51:01:11
בארץ שלנו אין שפע,
השפע נמצא בירושלים!

01:51:17:23 01:51:09:10

כל הזמן היו מזכירים את ירושלים,
כל הזמן היו מספרים לנו.

01:51:23:20 01:51:18:00
כאשר בן דוד של אבי הגיע לארץ
ושלח לנו מכתב מכאן,

01:51:27:11 01:51:23:23
הוא אמר לאבי, אני אקח אותך.
זה היה כשבאו דרך אדיס-אבבה.

01:51:30:24 01:51:27:12
אלו היו האנשים הראשונים שבאו דרך
אדיס אבבה, הם היו דודים שלי.

01:51:38:03 01:51:31:11
כשהם באו לאבי, הוא אמר להם,
לא "אמכור" את בתי ואלך בלעדיה.

01:51:42:21 01:51:38:21
כשהוא אמר "מכרתי" כוונתו הייתה
שחיתן אותי ושלח אותי למקום רחוק.

01:51:47:22 01:51:43:15
לא אוכל להיפרד מבתי וללכת
בלעדיה, כיוון ששלחתי אותה רחוק.

01:51:51:23 01:51:48:02
הוא אמר, אאסוף את ילדיי ואז אלך.
אחת מאחיותיי הייתה גרה בטלמט.

01:51:57:17 01:51:52:13
הוא אמר, לא אלך בלי לקחת גם אותן,
הם עלו לארץ והוא נשאר ונפטר שם.

01:52:04:05 01:51:58:04
הוא יכול היה לעלות לארץ,
אבל הוא נשאר שם בשבילנו.

01:52:09:21 01:52:05:20
שנה אחרי שאבי נפטר, הם עלו לארץ.
אפילו לא עברה שנה ממותו.

01:52:18:20 01:52:13:24
כשאני חושבת עליו, אני לא חושבת
שהוא מת, אני מרגישה כאילו הוא חי.

01:52:35:02 01:52:29:09
שאלה אחרונה באמת, מה הדבר
מאתיופיה שאת מתגעגעת אליו?

01:52:37:19 01:52:35:02
דבר אחד שאת תמיד נזכרת בו.

01:52:42:05 01:52:41:02
באתיופיה...

01:52:55:07 01:52:46:17
המדינה עצמה, אילו יכולתי לראות שוב
את המדינה שנולדתי בה ושגדלתי בה,

01:53:00:11 01:52:56:00
ההרים, המים, הנהר שרחצתי בו,
את כל אלו אני זוכרת.

01:53:07:19 01:53:02:05
יותר מכל אני זוכרת את הנהר שהיינו
יורדים אליו ושוחים בו כל היום.

01:53:11:12 01:53:08:01
שמו של הנהר היה אַנְסִייה, בבר-מריים
זה היה ממוקם בדרכנו אל עדרק'איי.

01:53:15:13 01:53:11:22
כאשר היינו חוזרים מהעיר,
היינו שוחים שם ואז חוזרים לביתנו.

01:53:19:24 01:53:15:24
כמו כן, כשהיינו הולכים למדבר
ונהיה לנו חם, היינו נכנסים לנהר.

01:53:23:15 01:53:20:04
הבנים שחו בחלק העליון של הנהר,
והבנות שחו בחלק התחתון של הנהר.

01:53:28:12 01:53:24:02
המקום שהייתי שוחה בו
זכור לי היטב, את זה אני זוכרת!

01:53:40:10 01:53:32:13
כל מה שהיה באתיופיה כולה,
אם זה שמירת השבת,

01:53:47:00 01:53:41:00
בשבת, לא משנה מי,
לא רק אנחנו, אפילו הנוצרים,

01:53:49:22 01:53:47:01
במקום שחיינו בו, הם היו אומרים,
"מים של שבת" ושואבים מים לבתיהם.

01:53:55:00 01:53:51:08
בימי שישי, כשהלכנו להביא מים,
שאלנו אותן למה הן עושות את זה.

01:53:56:21 01:53:55:12
הן היו אומרות,
"אלו מים של שבת!"

01:54:00:10 01:53:58:13
המבוגרים לא היו
שותים מים ששאבו בשבת.

01:54:04:03 01:54:00:16
הם היו שואבים מים בימי שישי
ואז גם בראשון לא היו שואבים,

01:54:11:00 01:54:04:16
הם שאבו מים רק בראשון בערב,
כשאני נזכרת בכל אלו,

01:54:17:08 01:54:11:10
איך זה שכל הזמן שחיינו שם
זה היה כך, ושפה זה אחרת?

01:54:23:24 01:54:17:19
את כל זה אני זוכרת היטב!